

יז גופף ממדומת
 דהרנפארט מי"ב:
 יח כנראה כוונתו למסכת
 אבות, ועיין דמסק אלעזר
 פליקס כוונתו לדברי המסכת
 בקימון ר"ז סעיף ב קובעים
 מדרש לקרות בניאויס
 ולקרות דברי "אברהם":
 יט ראה משפלות וכן
 סימן רפ"א א"ח ב"ד עמוד:
 כ יתכן ד"ל "מרן",
 והיינו מן הבי"ד דקדק לכבוד
 וכו':

כא דפנינו נרד"ק על
 מהליס [שם] ה"ל"ף נמה
 והמירק חתם סו"ת, וכן
 הביא הפמ"ג סימן תקכ"ד.
 ובש"ס [שם] ע"פ [שם] כ"ב,
 ה"ל"ף נמה הי"ד ע"ה:
 כג א"ח סימן רכ"א
 [שם] ב: [ג"ו] (סימן כ"א)
 בן הוא גירסת הר"ן
 בפרשתו [בכבוד מ"א הלכה
 א], ועיין מראה פנים שם
 ד"ה ובלמה:

כד א"ח שם בגמרא לא
 מנא מקור לין זה, ועיין
 שם ק"ב, ד וק, א:
 כז עיין מה שכתבנו
 בענין זה:

וכן ראוי לנהוג, שלא לטעם הסדר, ואני חפתי לומרם אף שאין קורין כלל
 בחומה, כי יש הרבה טעמים, שבת מנחה עם ר' לון, וזכות שבת נמנחה
 על דרך מנחה שבת כו' י"ז: א בו במגה"ז. עיין מ"א. ה"ד דקדק בו
 במנחה, לא בו ביום, שאפילו ראש חודש ציוס ראשון כו': ד במגה"ז
 עיין מ"א. דשי"ן ליום שלחמיו. ואף אם מתפלל מנחה גדולה, לאחד מנחה
 חל שוב יום מזה, ויראה הוא הדין מי שאוכל בערב ראש חדש וזכרון אחר
 מנחה אין לומר על נהרות צבל [מהליס ק"ל], כי אם שיר המעלות [שם ק"ל].
 ובקימון מר"ס, מוציא כליו ממנחה ולמנחה: ד ש"א. עיין מ"א. לדרוש
 קודם מנחה, נרבים אין קובעין מדרש בין מנחה למעריב. במנהגים שלי
 [עומם מנחה עמוד י"ח] הארבע עשר דקדקן, וכן אק"ר. אע"פ שכתב המנהג
 בקימון מ"כ [שם] ב [עמוד] סימן מ"א סעיף ו', יש לומר מדמה בלדקדקן,
 דרך לרדוף הדין, מה שאין כן לרדוף הדין יש בו שבת, עיין ט"ו [סימן ס"ג].
 עיין סימן קל"א נמ"א אות י"ב, במנחה שבמספולין אלל מיוק הנימול אין
 לומרם דקדקן, יע"ש בפני [אלל אברהם אות י"ח] * עיין בלילה רבה אות
 י"ז סדר דקדקן אלו, ראשון נגד משה, שני נגד יוסף, שלישי נגד דוד, יפה,
 יע"ש. נרבי נש"י [מהליס ק"ל], "ישגבר" פרח"ס [שם, י"ח] בשי"ן ימנתי,
 ומכלל להר"ש ב' מלך [מהליס שם] יו"ד, למ"ד הפועל, ובמאמר נחב [ע"ל ע"ה]
 עפ"ה שורש, ובקימון מק"ד ב"ו [אות א] הארכתי, יע"ש * מש"ל ח' [פסוק ה] פרח"ס, עיין מכלל שם [במהלך], והנ"ל. ובש"ס רד"ק [שורש ע"ה] ע"ה
 בל"ף, ויש לומר יו"ד למ"ד הפועל, תמורה אל"ף קאמר במכלל הר"ש בן מלך ז"ל:

רגז א כוכבים. עיין מ"א. עיין ז"י [עמוד רב דבור ראשון] בשם רבינו יונה [בכבוד א, ב ד"ה והל]. ועיין סימן רכ"א [סימן מקס"ב מ"א [ס"ק] א',
 ציונים אלל קטנים לא מהני, למאורה טעום סופר וז"ל גדולים לא מהני, ובקימון רכ"א פירשמי. ועיין סימן קפ"ח ב"מ"א [ס"ק] י"ז ובקימון
 ל"ה [נמ"א] [נמ"ו אות] א' פירשמי דכמעט קני ציונים, במילי דרענן, ובשבת אף במלאכה דרענן יש להמיר ציונים, אף שהם רלופים * וז"ע:
 ב רצופים. עיין מ"א. כן כתב הנ"י בשם הר"ן [שבת טו, א סוף ד"ה אמר רבה] בשם ירושלמי [ב דלופים משום מוספת שבת, ובמענית אין לר"י רלופים,
 ועיין ל"ב [שם] [נמ"ו אות] ב, ובמלת ז"י עמד בזה, ועיין מוספת שבת [ס"ק] ג]. א כגון, עיין מ"א. כשלא יהיה לו יין בשדה או יתפלל מהלך, מוטב להסתכל
 בציוני מנחה המנחה: ד יב"ד. עיין מ"א. בערב שבת מנחה להקיים מוספת שבת, לא במזלתי שבת, ודבר תמוה לרבים שילך מן לעיר מבעוד יום
 ויביל שם על היין ויבוא לבימו בעוד יום: ד וזהבד"ף. עיין מ"א. בקימון ז' אות י"ט, דוקא עם הציבור ראוי להסתכל ולקרות עמהם, הא יחיד
 טוב שיקרא קריאת שמע בלילה אחר ליל הכוכבים:
 רגז א בחוגן. עיין מ"א. מה שכתב א"ח לא המפלל מעריב שיש לומר בשתייה בשניה למשלומין אחר חוננתו, ומשמע אף שהכיל בלילה, הדביל

רגז [סעיף א] מאחרין תפלת ערבית. יותר מן השיעור, כמו
 שכתב הבי"ח [עמוד ר"ה סדר]. וטוב הוא, דלא יהיו שבת
 כמשאוי עליה. ואם מותר לומר למי שהבדיל לעשות לו מלאכה,
 עיין סימן רס"ג סעיף י"ז. מזמרין מזמור אלהים יחננו, תהלים ס"ז,
 והשעה באב מוצאי שבת אין אומרים, כבסימן חקני"ט בלבוש [סעיף ב]
 שאין חגיגה היום. וכשחל שבת יום ראשון יום טוב, אינו יודע למה
 אין אומרים אלקים יחננו, ויתן לך לא שייך, דברכה על משא ומתן
 ביום טוב לא שייך, מה שאין כן אלקים יחננו. ואפשר לשון תחנה
 הוא. ושאלתי לכמה לומדים, זה אומר ככה [זהו אומר ככה*], ולא
 תחבר לי. ואי"ה כסימן רצ"ה [משבצות זהב אות ג] יבואר עוד. ובמנהגים
 שלי [נעם מגדים אות טו לג, ב] הארכתי, יע"ש. ואם כן בשבת ראוי
 לומר מזמור ס"ז במוצאי שבת משחשיכה, מהאי טעמא:

רגז (א) אומר. עיין ט"ז. הלבוש והב"ח הסכימו שיתחיל אהה
 חוגן ויאמר ג"כ אתה חוננתנו כו'. והכפל, כתב הלבוש אתה
 חונן, בינוני, בכל יום על שכל וטבע עולם. ואתה חוננתנו, עבר,
 משנרים למאון ציונים. עפ"ה [שם, י"ז] יו"ד נעה, אל"ף נמה, רד"ק ב',
 עפ"ה שורש, ובקימון מק"ד ב"ו [אות א] הארכתי, יע"ש * מש"ל ח' [פסוק ה] פרח"ס, עיין מכלל שם [במהלך], והנ"ל. ובש"ס רד"ק [שורש ע"ה] ע"ה
 בל"ף, ויש לומר יו"ד למ"ד הפועל, תמורה אל"ף קאמר במכלל הר"ש בן מלך ז"ל:

רגז א כוכבים. עיין מ"א. עיין ז"י [עמוד רב דבור ראשון] בשם רבינו יונה [בכבוד א, ב ד"ה והל]. ועיין סימן רכ"א [סימן מקס"ב מ"א [ס"ק] א',
 ציונים אלל קטנים לא מהני, למאורה טעום סופר וז"ל גדולים לא מהני, ובקימון רכ"א פירשמי. ועיין סימן קפ"ח ב"מ"א [ס"ק] י"ז ובקימון
 ל"ה [נמ"א] [נמ"ו אות] א' פירשמי דכמעט קני ציונים, במילי דרענן, ובשבת אף במלאכה דרענן יש להמיר ציונים, אף שהם רלופים * וז"ע:
 ב רצופים. עיין מ"א. כן כתב הנ"י בשם הר"ן [שבת טו, א סוף ד"ה אמר רבה] בשם ירושלמי [ב דלופים משום מוספת שבת, ובמענית אין לר"י רלופים,
 ועיין ל"ב [שם] [נמ"ו אות] ב, ובמלת ז"י עמד בזה, ועיין מוספת שבת [ס"ק] ג]. א כגון, עיין מ"א. כשלא יהיה לו יין בשדה או יתפלל מהלך, מוטב להסתכל
 בציוני מנחה המנחה: ד יב"ד. עיין מ"א. בערב שבת מנחה להקיים מוספת שבת, לא במזלתי שבת, ודבר תמוה לרבים שילך מן לעיר מבעוד יום
 ויביל שם על היין ויבוא לבימו בעוד יום: ד וזהבד"ף. עיין מ"א. בקימון ז' אות י"ט, דוקא עם הציבור ראוי להסתכל ולקרות עמהם, הא יחיד
 טוב שיקרא קריאת שמע בלילה אחר ליל הכוכבים:
 רגז א בחוגן. עיין מ"א. מה שכתב א"ח לא המפלל מעריב שיש לומר בשתייה בשניה למשלומין אחר חוננתו, ומשמע אף שהכיל בלילה, הדביל

מחצית השקל

כל פנים אונס הראשון שכתב הטור שלא יהיה להם יין להבדלה שוב אי
 אפשר לפרש מה שכתב אחר זה או שהיו צריכים להחשיך כו' שלא יהיה
 להם יין בשדה, דהיינו אונס הראשון שלא יהיה להם יין להבדלה, ומה לי
 שלא יהיה להם יין להבדלה ע"י סבה אחת או ע"י סבה אחרת. לכן על
 כרחק מה שכתב הטור או שהיו צריכים להחשיך כו', (ו) האונס שיצטרך
 להתפלל מהלך, ועיין מה שכתבתי סוף סימן זה: (פ"ק ד) יב"ד כו', ואין
 צעשות כן דבר תמוה הוא לרבים, וסיים, ואיכא נמי למה ששמו יבא
 להקל גם במלאכה, אבל להתפלל של שבת בערב שבת הכי נהוג, והא
 מוספים מחול על הקדש, עכ"ל: ועיין סימן ש"ה. דיני מחשיך על התחום:
 בטור כתב כו'. הוא ענין בפני עצמו. מה שכתב הטור כאן הוא הדין אם
 היה להם כו', הבאתי לעיל [ס"ק] ג לשון הטור: ונראה לי דהכי פירושו כו'.
 דליכא לפרש כוונת הטור כמו שכתבו החוספות שצריך לילך לידר מצוה
 ולא יהיה לו יין בשדה, דהא הטור באונס זה לא הזכיר שצריך להחשיך
 על התחום: ובשבת אי אפשר להביאו, משום איסור הוצאה: ופירושו הבי"ח
 דחוק, שפירש שיושב ואוכל סעודה שלישיית מבעוד יום ואין לו אלא כוס
 אחד, וסבירא ליה ברכת המזון טעונה כוס, ולכן יבדיל מבעוד יום ויברך
 שהיה להם שום אונס שלא יהיה להם יין להבדלה, אפילו בלי אונס משכחת
 לה שאין לו כי אם כוס אחד, וכנזכר לעיל: וגם נראה לי כו', ר"ל, דלא
 מבעיא שדחוק לפרש כן בדברי הטור, אלא גם דיני של הבי"ח ליתא, דאם
 אירע כהאי גוונא שכתב הבי"ח, לא הותר לו להבדיל מבעוד יום, אלא
 ימשיך סעודתו כו': (פ"ק ה) וזהבד"ף כו'. דלדידן קורין קריאת שמע קודם
 צ"ה, א"כ גם כהאי גוונא יקרא קריאת שמע מבעוד יום: חידד יקרא
 גאולה לתפלה, דהא גם בחול קורין קריאת שמע מבעוד יום: חידד יקרא
 קריאת שמע, דלא הותר לקרות ביום און מתקקיס מוטב לפי שהוא רומ,
 שיצטרכו להתאסף שנית לתפלת ערבית, לכן הותר להם להתפלל מנחה

(פ"ק ד) במגה"ז כו', כמו שכתב סימן תרפ"ו. ביום שביעי של סוכות [בארץ
 ישראל, ובחוצה לארץ ביום ח'] מן המנחה ולמעלה מוריד הכלים מתוך
 הסוכה לתוך הבית לצורך יום טוב אחרון שאוכל בבית: זוקף כו'. עיין
 במ"א סימן תקמ"ח סעיף קטן י"ד: (פ"ק ה) שלא כו', אבל שנים כו', דחר
 טעם אמירת צדקתן שהוא כעין צידוק הדין על מיתת משה רבינו ע"ה
 (וגם יוסף ורוד) שהיה במנחה בשבת, ומהאי טעמא אם היה חול לא היו
 נופלים על פניהם אין אומרים צדקתן, ומהאי טעמא אין קובעים מדרש,
 קיימא לן חכם שמת בית מדרשו בטל, אב בית דין שמת כו', נשיא שמת
 כל בל מדרשות בטלים, כדאיתא ב"ר"ד סימן שד"מ, ומבואר שם דשנים
 שנים מותרים ללמוד, א"כ על כרחק מה שכתב המרדכי שלא ללמוד, ר"ל
 בחבורה: ולכן המנהג כו', ר"ל, כיון דאין קובעים מדרש אחר מנחה:
 רגז (א) כוכבים כו'. שאין אנו בקיאים כו', מצד הדין סגי בכינונים,
 אלא לפי שאין אנו בקיאים מה הם בינונים החמירו שיהיו קטנים:
 רגז (ב) רצופים כו'. והעולת שבת לא עיין שם. שהקשה הא קיימא לן אם
 נראה כוכב אחד עדיין יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה, אם כן בתחלת
 הלילה נראים שלשה כוכבים, וא"כ איך כתב דאין לעשות מלאכה עד
 שיראו שלשה כוכבים, הא אפילו נראו שלשה כוכבים עדיין אסור במלאכה
 דהא צריך להוסיף מחול על הקודש. ובאמת זהו התוספת מה שהן רצופים,
 דמיר שרואו שלשה כוכבים מפורזים היו לילה, וכשנראו רצופים או עבר
 גם התוספת [פ"ק ג] כגון כו', ומה שכתב הטור כו'. זה לשון הטור, כגון
 שיהי להם שום אונס שלא היה להם יין להבדיל במוצאי שבת, או שהיו
 צריכים להחשיך על התחום לצורך מצוה, עכ"ל. ולהטור אי אפשר לפרש
 במה שכתב שהיו צריכים להחשיך כו' ולא יהיה להם יין בשדה כמו שכתבו
 החוספות, דזה הוא אונס הראשון שכתב הטור שלא היה להם יין להבדיל.
 ואף על גב דמ"א בס"ק שאחר זה מפרש מה שכתב בהטור שלא היה להם
 יין כו' דלא כמו שכתבו החוספות הגי'ל, אלא כגון שהוא דר בעיר כו', על

לבושי שרד

ציוני מנחה המנחה: (ו) שם סק"ד ועיין סימן ש"ה. דכיים אלו אין ענינם
 לנאך, ולענין נראה שהם טעום סופר, ומקומם הלאו הוא בסוף ס"ק ג',
 וז"ל: (ו) שם רשאי להבדיל מבעוד יום, ר"ל, שילך מן לעיר מבעוד
 יום ויביל שם על היין, ויחור לבימו מבעוד יום: (ו) שם פק"ה מותרין בלדקרות
 קריאת שמע, דמסתע ערביית דוקא אין מתקקיס מוטב לפי שהוא רומ,
 מה שאין כן קריאת שמע: (ו) שם ופ"ה מה שכתבתי סימן צ' סעיף ב'.
 עיין שם במג"א ס"ק (י"ח) [ט"ז]:

טעם בשביל הקליס: (ה) שם סק"ד יום ש"אחריו. לכל מן המנחה ולמעלה יש
 בו שייכות ק"ה ליום שלחמיו, כמו בקימון מר"ס מוציא כליו ממנחה ולמעלה
 לכבוד יום טוב האחרון, לכן האלמות מוספת ק"ה, שזוקף המטות כו': (ו) שם
 פק"ה המנהג שדרוש, כי לדרוש נרבים היו כמו ללמוד במחצית:
 רגז (א) מניא סק"ב והעולת שבת לא עיין שם. העולת שבת הקשה
 למה שני נשגה כוכבים, הא נענין מוספת מחול על הקודש. ולא קשה
 מדי, דכני"י כתב דמטעם מוספת לר"י רלופים, לילה היו מיד מפורזין, ולר"ן
 להחיות ולי רחמי: (ו) ש"ע פ"ב דההשיר על התחום. דיו המטעם המטוס

רגז (ב) ש"ז סק"א גוה"ג לומר אתה חוננתנו, פירושו, ואין אומרים אהה

שלחן ערוך אורח חיים

סימנים רמ"ב - תרצ"ז

עם הפירושים הקדומים
ראשוני מפרשי השלחן ערוך אורח חיים

נחלת צבי • עמרת צבי

למורה"ר הגאון המפורסם מגדולי הפוסקים

ר' צבי ב"ר יוסף ב"ן זצ"ל

נדפס לראשונה בקראקא שנת ת"ו

עולת שבת

למורה"ר הגאון המפורסם מגדולי הפוסקים

ר' שמואל ב"ר יוסף זצ"ל

נדפס לראשונה באמשטרדם שנת תמ"א

מהדורה חדשה באותיות מאירות עינים עם פנים השו"ע
מונה דיטב ומפוסק בהוספת אלפי ציונים ומראי מקומות

זכרון אהרן

פעוה"ק ירושלים ת"ו, תשס"ג

רצד (סעיף א) א הברלה בחונן הדעת. מתוך שהיא חכמה שיועד להבדיל בין קודש לחול ובין טמא לטהור. קבעוהו בברכת חכמה, שע"י הדעת אנהו מכירין מעלת המנוחה ויודעין להבדיל בין קודש לחול. ועיין בלבוש שהאריך במה שאנו אומרים אהה חונן ואתה חוננתו שחיהו. וגם מ"ו ז"ל [ב"ה ס"א] כתב שכן עיקר ולא כמהרש"ל, ונהגו שלא לקצוע מדרש בין מנחה למעריב (ש"ר), אצל אומרים פרקי אבות בקין ושיר המעלות בחורף, וגם הבעל לחם, חמודות נבירות ס"ה אות מג האריך בזה ע"ש:

רצג (ב) עד שיראו כוכבים קטנים. פשוט הוא נפרק כמה מליקין (שנת דף ל"ה ע"ה) דג' כוכבים קטנים הוא ודאי לילה. ומ"ש ז"ל יהיו מפוזרין. כן כתב הר"ן דכתב שם נטו ס"ה ד"ה אמרן מינה מוסף מחול על הקודש מחלמו אצל מוספת צילאמו היכי משכתת ליה, שזמן בין השמשות אינו ראוי לתוספת שמן הספק הוא נאסר ומצין השמשות ולהלן לילה גמור הוא, ועד אזיה שעה יהא מוסף והולך. י"ל כענין שאמרו צירושלמי דנרכות דגריסין הסם ונלכד דיתאמן מלמא כוכבים דדמיין כמדא, כלומר לצופין במקום אחד והיו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת ע"כ. הרי מנואר מדבריו דגם צ"י כוכבים מפוזרין הו ודאי לילה וכמו שמשמע מש"ס דין, רק לענין תוספת מחול על הקודש אמרו שצריך עוד להמחין מלעשות מלאכה עד שיהיה ג' כוכבים לצופים, וזה נכונה. ולפי זה לא נדקדוק כחב על הלבוש ולא יהיו מפוזרין אלא לצופין שאז הוא ודאי לילה ע"כ דודאי דגם מפוזרין הו ודאי לילה וכמ"ש. ואפשר לומר דמ"ש שאז ודאי לילה קאי אג' כוכבים לצד: [ג] מי שהוא אגום וכו'.

סימן רצג

דיני ערבית במוצאי שבת וכו' ג' סעיפים
א מאחרין תפלת ערבית, כבדי להוסיף מחול על הקודש.

ב צריך ליוחר מלעשות מלאכה (ב) עד שיראו ג' כוכבים קטנים, ולא יהיו מפוזרים אלא רצופים, ואם הוא יום המעונן ימחין עד שיצא הספק מלבו.

ג (ג) מי שהוא אגום, כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, ביכול להתפלל של מוצאי שבת מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד, אבל לא יברך על הגר, וכן אסור בעשיית מלאכה, עד צאת הכוכבים. הגה: ונוהגים לומר והוא רחוס ונכרו בצריכות נועם, כדי להוסיף מחול על הקודש (א"י).

סימן רצד

דיני הבדלה בתפלה וכו' ה' סעיפים

א אומרים א הברלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר, (א) מפני שצריך להבדיל על הכוס. ואם טעם קודם שהבדיל על

תוספת נרכות כו ע"כ ד"ה ללי ורמ"ש שם סימן ו ומרדכי שם סימן 5 פ' תפלת השחר ורצנו יונה ית ע"כ ד"ה ורצ"י:
רצד (א) מפני שצריך להבדיל על הכוס. פשוט הוא בש"ס פרק אין עומדין (נרכות דף ל"ג ע"ה). ומנואר שם דכל שכן אם נדלה על הכוס לצריך שיבדיל במילה. ומ"ש ואם טעם קודם שישבירי כו'. שם טעה בו וכו' מהו אל חוזר לראש, ופירש רש"י חוזר לראש לתפלה ולכוס. והרמ"ש נפרק תפילת השחר [פ"י י] כתב דחוזר לראש שחוזר ומתפלל. ונלע"ד דאף הרמ"ש והטור והר"ב ש"ע שכחנו שצריך לחזור ולהבדיל במילה נמי סגרי לצריך להבדיל על הכוס, דהא מנואר המבדיל במילה צריך שיבדיל על הכוס, וכיון שטעה בו וכו' פשיטא לצריך להבדיל על הכוס דק"ל טעם מבדיל, אלא עיקר חידוש הוא שצריך לחזור ולהתפלל ולא סמכינן אהבדלה שיבדיל על הכוס לחוד, לכן לא הוכיחו שיבדיל גם על הכוס דה פשיטא הוא, אלא עיקר החידוש כחצו לצריך לחזור

עולת שבת

מת במנחה של שבת. וחקנו ג' צדקתך משום דגם יוסף הצדיק ורוד המלך ע"ה מתו נמי במנחה של שבת, ועיין ב"ה שהאריך להוכיח שלא מת משה בשבת רק בערב שבת מת ולא נקבר עד שבת במנחה, ואנו אומרים צדוק הרין עליו בזמן שנקבר. ויש מפרשים דאומרים צדקתך להצדיק הרין על רשעים שמחזירין לגהינם במוצאי שבת:
רצג (סעיף ב) א מה שכתב כרי להוסיף מחול על הקודש. פירוש שצריך להוסיף זמן שהוא ודאי לילה, וכמו שביאר המחבר לעיל סימן רס"א סעיף ב'. אך קשה דבסמוך כתב צריך ליוחר מלעשות מלאכה וכו' דמשמע מיד שנוראין שלשה כוכבים מותר במלאכה, והא צריך להוסיף מחול על הקודש ממה שהוא

ודאי לילה, ועד שלא נראין שלשה כוכבים קטנים הוא בין השמשות ספק יום ספק לילה וכמו שמוכת לעיל סימן רל"ה [ס"א]. ועל כן נראה לענ"ד לדינא דאע"ג דנראין שלשה כוכבים קטנים אסור לעשות מלאכה וצריך להמתין קצת זמן להוסיף מחול על הקודש ממה שהוא ודאי לילה:
(סעיף ג) ב יבול אהתפלל ש' מוצאי שבת וכו'. ומהרש"ל ז"ל [בביאורו לטור] כתב שאין נוהגים להתפלל של מוצאי שבת, דדבר תמוה הוא לרבים לעשות שבת חול, ואיכא נמי למיחש שמא יבא להקל אף במלאכה, אבל להתפלל של שבת בערב שבת הכי נהוג:
רצד (סעיף ה) א מה שכתב אומר הברלה וכו'. לשון הלבוש

76

ולהתפלל. וכך נראה מדג
[ב] טעה וכו'. רא"ש
באב וכו'. טור לעת כ
הרא"ש שם והר"ר יונה
נרכות ל ע"כ ד"ה מ
(ה) במקום וכו'. הרא"ש

בלילה וסבור ג

ג (ג) תשעה באב ש' לחזור ולהתפ

ד (ד) במקום שאמר לחזור

ה (ה) במקום שאמר סיים תפלתו, רשא

ה

הגה: ואומרים א ויהי ג' שאלו חוזרים הרשעים נשבע, אין 5

א מבדיל ש"צ כרי ו הנביל כו

ד כגון שח"י י"ט בש בענין שיחא יומא כולו דר לבשר הגאולה, וירוע נעיר

ואומר אתה חונן לאדם והשכל ואחר כך מתחיל אן בשם מהר"ר מנחם כו חונן רק אתה חוננתנו. לאנוש בינה ומתחיל או חנונו מאתך וכו' כיון די בספר באר שבע דף ק' אינם מוכרחים, ועיין בו ומה שכתב צריך אה התפלל במוצאי שבת יו להובה ואחת לחלומין, הבדיל, כן כתב הרדב"ה

(סעיף ד) ב מיד כשפייני לי דנכון לאוב מנהגים [אות א] בשם כ

נרכות להקל. ונחור המועד וכו'. סג"מ קט ע"ד וכל זו כו' כה כג ע"א ולא כמסב"ץ סימן רי"ד: (ח) סעודה שלישיית וכו'. הגהות מיימוניות פ"ג אות ח: (ט) שלשה שאכלו וכו'. כל זו כג ע"א: דינו כר"ח. ואף שפסק (לעיל) [לקמן]

נסי' ר"ח סעיף ה' שצריך לעשותו בפת, מכל מקום כיון דנשבע ציומר ראשי לכתחלה לקצוה על מיני תרגימי, פסק כאן לענין נרכת המזון שאין מחזירין אותו: [וי] היה אוכל וכו'. הגהות מיימוניות מגילה פ"ג אות ח וארמות חיים בסוף הספר דנין סעודת פורים ולא כהר"ש נמשונה כלל כ"צ סימן ו'. ועיין לקמן סימן רע"א סעיף ו' עסקוה ליה: סקוה ליה:

לראש בהמ"ז ומוכיר של שבת ושל ר"ח, ויש מי שאומר שאם שכח של שבת ור"ח ונוכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב, אומר שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון, והותם בשל שבת י' ואינו הותם בשל ר"ח.

ח (ה) סעודה שלישיית בשבת, דינה כראש חודש.

ט (ט) ג' שאכלו בשבתות וימים טובים, ושכחו להזכיר מעין המאורע והם צריכים לחזור לראש בהמ"ז, יברך כל אחד לעצמו, כי מידי זימון כבר יצאו.

י (י) היה אוכל ויצא שבת, מוכיר של שבת כבהמ"ז יא' דאזלינן בתר התחלת הסעודה, והוא הדין לראש חודש ופורים וחנוכה.

הסעודה אזלינן שאז לא היה ראש חודש אלא שבת, ולא אזלינן בתר סוף הסעודה והיא ראש חודש ולא של שבת:

עולת תמיד

אז כביצה, ולענין חיובא דסוכה הוי ליה אכילת ארעי כמ"ש שם בסמוך סעיף ב', אף על פי שכתב אינו אוכל אלא פירות וקלינות וכו', היינו עיקר אכילתו, אבל מכל מקום כזית פת בעינן לצאת ידי חיובא דפת ביום טוב. וכך צריך לומר לקמן בהלכות פסח כסימן תע"ה סעיף י' שכתב המחבר דאין חיוב אכילת מצה אלא בלילה ראשונה, הכי פירושו אבל מלילה הראשונה ואילך אינו חייב לאכל מצה של מצוה, כי גם במצה עשירה יוצא משום חיובא דפת ביום טוב: (סעיף ח) ד סעודה שלישיית של שבת וכו'. אף על גב דלקמן בהלכות שבת כסימן רצ"א הכריע המחבר בסעיף ה' דיש לעשות סעודה שלישיית דוקא בפת, וי"ל דפסק בשניהם לחומרא, לענין פסק ברכה פסק לחומרא שאין צריך להוסיף ולא לחזור לראש, והתם לחומרא לכתחלה לעשותו בפת, ועיין בכנסת הגדולה מהדורא בתרא [נהגות כ"י אות טו]:

דל' (סעיף י) ה דאזלינן בתר התחלת סעודה וכו'. אף על גב דלקמן סימן רע"א סעיף ו' פסק המחבר דצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אלמא דסבירא ליה דלא אזלינן בתר התחלת סעודה, (ו) י"ל דשאני הכא משום דמצוה להוסיף מחול על הקודש, ואף על גב דהסעודה נמשך זמן הרבה בלילה

דליכא למימר ביה שהוא מהוספת חול על הקודש, מכל מקום לא פליגו חכמים בכך לחייב להזכיר של שבת, דכיון דנמשך עדיין סעודה של שבת הוי (כ) [ל]דידיה כמו שבת, אבל בסימן רע"א דמייירי בהכנסת שבת, כיון דכבר נכנס שבת חייב להזכיר של שבת, וזה ברור. כתב הב"ח [סעיף יב] אם ביום ראשון הוא ר"ח ומשכה סעודה שלישיית משבת בתוך הלילה, אין להזכיר רק של שבת ולא של ראש חדש, וטעמו כיון דתרתיה דסחרי אהדרי ואי אפשר להזכיר שניהם, אזלינן בתר התחלת סעודה שכבר נתחייב קודם שנכנס ר"ח, ובספר שני לוחות הכרית [שער האותיות קדושה הג"ה ד"ה א"ל] פסק איפכא כיון דר"ח לפנינו ומחדש נכנס חיובו יותר מן שבת שכבר יצא, אלא שאצל בני הסעודה עדיין נמשך השבת. ובאמת מסתברא טעמי דתרויהו. ונ"ל להכריע דאם נמשך הסעודה סמוך לצאת היום שנוכל לומר שעדיין הוא תוספת שבת כגון בתוך שעה ורביע סמוך להתחלת הלילה, אז נראה דיאמר של שבת ולא של ראש חדש דעדיין הוא מתוספת שבת, אבל אם נמשך בתוך הלילה יותר משיעור הזה ודאי דמסתברא לכאורה דיאמר של ראש חדש שהוא לפנינו ומחדש נכנס ולא של שבת שכבר יצא, והכי מסתברא להכריע. ומדברי כנסת הגדולה מהדורא בתרא [נהגות כ"י אות יח] נראה

ז. סס ו"ל, ז ליון כננין אין חותמין כול להתחיל י' של שנה מזה דמ"ט דהא המוס' לא הס דצרי ופירש ר"י ז' דחולק על זנחם עמו לפי שאין אס חתם זליס חדא לתמוס כן, ר"ר יונה ר"ש"ס היה היינו כר' תוסה היה שר מאחר ומר לשון זמי נלשון לפי דתוס' א"ש דמה חלל ודאי זמה היה הכל לשון מיוסקדים ז"ש כ"י ז' צריך ז' ש"י מט סימן כג כר"צ"ה י' ואינו ז' ע"א ז' והגהות ז' מטעם ז' דספק ז' פ"י משמע לאכול תרל"ט ה אלא ול פת. ל כזית

קפמ (סעיף א) [א] ברכה רביעית. וכתב בדרכי משה [סק"א] בשם מרדכי [בסוף ברכות כשלישי הציבורים אות ג] כשמוסיים לא יאמר ונאמר אמן אלא ואמרו אמן. עוד הביא בשם הר"ד אבודרהם [עמוד שטן] שבשבת יש לומר מגדול כו' בו"י ובחול מגדיל בו"ד, והטעם כי שבת הוא מלך גדול נגד החול, ומגדול מלא בו"י הוא תולם הנקרא מלך גדול, וחירק בלא יו"ד הוא מלך קטן, ועוד מגדיל הוא כהילים נ"ח. [נא] ועדיין לא מלך דוד, ומגדול הוא בנביאים [ש"ב כב, נא] וכבר היה מלך ע"כ:

סימן קפמ

נוסח ברכה רביעית ודיניה וכו' ב' סעיפים
א (א) [א] ברכה רביעית "לא יאמר תתברך, ולא יאמר כה החי, כי אם בבית האכל, ואומר בה שלשה מלכיות ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל אבינו מלכנו, המלך הטוב, וג' הטבות, הוא הטיב לנו, הוא מטיב לנו, הוא ייטיב לנו, וג' גמולות, הוא גמלנו, הוא גומלנו, הוא יגמלנו.

קפמ [א] ברכה רביעית וכו'. עוד והר"ד אבודרהם עמוד שטן הרצינו יונה לו ע"א ד"ה וזכאן והר"ש פ"ז סי' כג]:

קצ (ב) [יברך ברכה וכו'. עוד ולא כנה"ג פ"ז. ומ"ש מ"ז ו"ל צ"ח ס"א על צ"י כאן דבריו נכונים ע"ש]: (ג) יש ספק. לשון הר"ש צפרק שלשה שאלו [מי כז] נסתפק ר"י דבר זה אי נכונים נשמיה כמו כאלה, או שמה' כיון דלריש רבי מאיר ושנעת זו שחיה צבי כפיה כרבי יהודה ואלתא ושנעת ואין שניעה פחות מכפיה, או שמה' יש לחלק בין שניעה דאכילה לשניעה דשמייה, לכן טוב לומר שישנה פחות מכזית או רביעית להסתלק

ב בבית האכל אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו בוראנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת וכו' (ועיין צו"ד סימן שע"ט).

סימן קצ

שתיית היין אחר הברכה ודיניו וכו' ה' סעיפים

א אחר שסיים בהמ"ז [א] "מברך בפה"ג ויטעום המברך (ואם הפסיק בין הנזכה לטעימה ע"ל סי' רע"א סעיף ט"ו) ואח"כ יטעמו האחרים, אם בולם זקוקים לכוס אחד, ונתן המברך מכוסו לכוס ריקן שבידים, לא יטעמו עד שיטעום הוא, אבל אם אינם זקוקים לכוסו, יכולים לטעום קודם שיטעום הוא. א"צ המברך לשפוך מכוסו לכוס המסובין [ב] אלא א"כ כוס המסובין פגום. (ע"ל סי' קפ"ז וקוף סימן רע"א).

ב אחר ששתה כוס של ברכת המוזן (ב) יברך ברכה אחת ג] מעין שלש.

ג שיעור שתיית יין להתחייב בכרכה אחרונה (א) יש ספק אם בכזית או ישפוך לתוך כוס שלהם, דלאחר ששתה הוי כוסו פגום ומאי מהני השפיכה ממנו: (סעיף ב) ג] מעין שלש. ואם דעתו לשתות עוד

עולת תמיד

ודעתו כדעת הרב בעל הבי"ח ע"ש, ולפי מה שכתבתי יש לחלק בין שבת ויום טוב בין ראש חודש וחנוכה ופורים שאין חיוב בהם להוסיף מחול על הקודש: **קפמ** (סעיף א) א מה שכתב לא יאמר תתברך וכו'. הטעם דכבר אמר ברוך אתה וכו', ועיין כנסת הגדולה מהדורא בתרא [נהגות טור אות ב]. ומה שכתב ואומר ג' מלכיות. פירוש כנגד שלש ברכות שכבר אמר, ועיין בלבוש. ומה שאמר הא"ל אבינו מלכנו וכו', ואנחנו מוסיפין אדירנו בוראינו. וכתב מהרש"ל בחשובה סימן (פ"ד) [ס"ד] בשם אביו [זקינ] שלא היה אומר בוראינו ע"ש. ומה שכתב ג' הטבות וכו'. ומהרש"ל [בביאור לטור] כתב שאין אומרים הוא הטיב הוא מטיב וכו' אלא אומרים כאחת הוא הטיב מטיב יטיב לנו, והב"ח [ס"ב] כתב

והעיקר כדברי המחבר. ועוד כתב מהרש"ל [נמוא במטה משה סימן שלז] בכל מכל כל כל האחרון רפוי, ובספר מטה משה [של"ד] [של"ז] כתב שאין חשש בזה ע"ש. ובמגדול ישועות המנהג בשבת וי"ט וראש חודש אומרים מגדול בתול"ם בו"י ושאר ימים מגדיל בחירי"ק, וסימן חודש ושבת קרא מקרא, דבנביאים [שמואל ב כב, נא] נאמר מגדול ובתהלים נ"ח, [נא] שהוא כתובים נאמר מגדיל, ועיין בספר אבודרהם [ברכת המוזן עמוד שטן] החילוק בין מגדול למגדיל, וגם יאמר מאת ה' ולא ישנה לשון המקרא, כנסת הגדולה מהדורא בתרא [נהגות טור אות ח]:

קצ (סעיף א) א מה שכתב מברך בורא פרי הגפן וכו'. ובספר מטה משה יש אומרים קודם הברכה פסוק כוס

מן הספק ע"כ. ואין ספק יש לחלק כלומר דאכילא למימר ד צרכינה אלא דווקא ציור מכו ומחלה, לכן כתב הטור והר"צ ופשוט הוא, וכ"כ מ"ז ז"ל [סי'. והנה מנא"ר מתוך ד הר"ש דהספק הוא שנסתפקו אינו אלא צנין שניעה בעצמו צנין שיעור כזית עצמו, או בלבוש דכתב הספק הוא צני שיעור כזית עצמו, ול"י מי הכר לזה: [דה] בשמסובין וכו' אגודה פקחים פ"י סי' ע"ה: **קצא** (א) הפועלים כו'. צכ היה קורא [ברכות דף ו ע"א] מנו רבנן הפועלים ש עושין מלאכה אלא צעל ה ואוכלין פתן ומצרכין לפ ולתחריה וקורין קריאת ש ומתפללין תפלת י"ח, ופ והמניא מעין י"ח, לא קשיא עושין בשכר כאן צעושין כסעו והמניא הפועלים שהיו ע מלאכה אלא צעל הצית ק קריאת שמע ומתפללין ואו פתן ואין מצרכין לפניו מצרכין לתחריה שמים כיד צ ראשונה כתיקונה כו' צמה דז אמורים צעושה צשכרן כו', וג רש"י והמניא צנימותא. והר"א קורין קריאת שמע ומתפללין צמ"ש מתפללין י"ח, הלא מו הר"ש, האיל דכתב קממא לתמוה שכתב להדיא מתפללין מצרכין [פ"ז סי' טז] כגירסת ש ואין מצרכין לפניו כו' ע"כ. מדרכן היא וצ"ע. ואפשר ליי דברים אמורים קאי אצרייתא כלישנא צרייתא ראשונה. וממ דברי הרמב"ם עצמו. ועיין מ

ישועות אשא ובשם ה' אקר בשעה שנותנים כוס (סעיף ג) ב הלכך ישתה ר הרשב"א [ח"א] סי טו ר"א וחיוני א) ע מה שכתב

פ ס י י ע ת א ד ש מ י א

ספר

הזמנים בהבנה

מדריך להבנת מקצוע בתורה
גבולי היום והלילה

עלות השחר וצאת הכוכבים
והדעות והשיטות בענין בין השמשות

באופן שיהא מובן לכל

עם עדויות על מנהגי קהילות ישראל
במקוה תמונות וטבלאות

אשר הוננוהו

יצחק צבי לאמפיק

מאנטריאל י"א אלול תשע"ז

8

זמן היתר מלאכה בו

שאלה: ומה יענה המו
אחרי שיצאו מכלל הס

תשובה: אפשר שהמג"א
שהבינונים יצאו זה מכבר

הרה"ק מהר"א מבעלז

אמר הכותב: שמעתי כ
היה רגיל לתקוע בשופר ו
של ערבית היה תיכף נועז

עוד זוכרים הזקנים שעב
דקות, והם חשבו שזהו ו
קטן פורסם שהאדמו"ר ו
אהרן מבעלזא זי"ע מתי
מוצאי שבת ויו"ט ב-50 ד

והרי ידוע מה שהעידו מי
יצאו כוכבים כל צרכם
נתמלאו אז רוב השמים כ
לכאורה הוא כשיטת הע
שבת, ואכמ"ל.

בשעה מאוחרת, כידוע – והיו מלווים אותו בדרכו לבית המדרש. פעם
קרה שמוח"ז איחר לצאת, אשר גם לפי 'שיטת בעלזא' היה מאוחר, והלך
לביהמ"ד במהירות וצאצאיו הלכו בעקבותיו בריצה. [ומפי ריה"ק:
וכשהלכתי דרך החצר הבטתי השמימה וראיתי שכבר היה
'אויסגעשטערנט' (=מנוקדת בכוכבים)]. ואני התפלאתי איך מתפללים מנחה
באיחור כל כך. חמי זקיני זי"ע תפס את מחשבתי וקרא לי: "יוסאלע –
קום אהער! דו זעהסט דארט אויבן! דער טאטע ז"ל האט מיר געזאגט
אז ווילאנג דארט אויבן איז לעכטיג איז נאכנישט צאת הכוכבים."
(="יוסלה – בא הנה! הנך רואה שם למעלה! אאמ"ר ז"ל אמר לי שכל זמן ששם
למעלה מואר – עדיין אינו צאת הכוכבים).

ומוסיף הגה"ח ר"ל פינקלשטיין: אני זוכר בבירור שאמר "דארט אויבן".
נוחסת וח"ק: ...חמי-זקיני זי"ע הראה לי בצד אחר על קטע של הרקיע
שעדיין לא היו שם כוכבים, ואמר: כאשר יצאו כוכבים כאן – אז יהיה
צאת הכוכבים!

(אמר הכותב: בענין זמן מנחה של הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע נתפרסמו לאחרונה סיפורים שונים ודעות שונות,
ועוד חזון למועד לברר את הענין לאמיתו בס"ד.)

עין י. תוספת שבת

76 שאלה: לעיל הבאנו סברת הרב שמחה באמבערגער זצ"ל והרב יחיאל מיכל
טוקצ'ינסקי זצ"ל שרציפות הכוכבים הוא סימן לקטנותם, ורק בהופעת
הקטנים-רצופים יוצא הספק מלב המון העם שהותר במלאכה.

אם כן – אחר שהופיעו הרצופים ויצא הספק מלבנו שכבר הוא לילה ודאי – האם
צריכים להמתין עוד משום תוספת שבת?

תשובה: בספר עולת שבת משמע שעוד צריכים להוסיף משום תוספת שבת, שכל
זמן שיש לנו ספק הרי אנו מחוייבים עוד לשבות, ואין זה תוספת. אבל במגן אברהם
(סי' רצג) חלק עליו וכתב:

...הע"ש לא ע"ש... (פירושו: העולת שבת לא עיין שם בבית יוסף ששם משמע
שתוספת שבת הוא בכלל השיעור של קטנים רצופים.)

גם האליה רבה חולק על העולת שבת מטעם זה.

עין יא

שאלה: ואימת הוי זמן

תשובה: יבואר בע"ה ב

שאלה: ומה יענה המג"א על סברת העולת שבת שתוספת שבת צריכה להיות אחרי שיצאו מכלל הספק?

תשובה: אפשר שהמג"א לומד שאחרי שאנו רואים שיצאו הרצופין הוברר לנו למפרע שהבינונים יצאו זה מכבר, ומאז ועד עתה כבר קיימנו תוספת שבת.

הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע - 'הוספה' על יוה"כ כדעת העולת שבת?

אמר הכותב: שמעתי מפי זקני חסידי בעלזא שז"ק אדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זי"ע היה רגיל לתקוע בשופר במוצאי יוה"כ בכ-50 דקות אחרי השקיעה, ואחרי אמירת ברכו של ערבית היה תיכף נועל מנעליו.

עוד זוכרים הזקנים שעכ"פ בכמה שנים איחר מרן זי"ע את תקי"ש במוצאי יוה"כ בכמה דקות, והם חשבו שזהו בגלל שאי אפשר לצמצם. אולם בבטאון אור הצפון וקובץ כו, ע' קטו פורסם שהאדמו"ר מוויזשניץ-מאנסי שליט"א סיפר ששאל להרה"ק אדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זי"ע מתי תקע בשופר במוצאי יוה"כ, והשיב לו: אני נוהג בארץ ישראל מוצאי שבת ויו"ט ב-50 דקות אחרי השקיעה, והוספתי על זה הוספה של 3 דקות.

והרי ידוע מה שהעידו משמו הק' שאמר שבארץ ישראל ב-50 מינוט אחרי השקיעה כבר יצאו כוכבים כל צרכם וראה עדויות לעיל בפרק זה ענין טו, וכך הוא המציאות שכבר נתמלאו אז רוב השמים כוכבים. אם כן מה שהוסיף 'הוספה' במוצאי יוה"כ אחרי זמן זה, לכאורה הוא כשיטת העולת שבת. ואמר הכותב: שים לב שתוס' יוה"כ חמור יותר מתוס' שבת, ואכמ"ל.

ענין יא. זמן מוצאי שבת לשיטת רבנו תם

שאלה: ואימת הו' זמן מוצאי שבת לשיטת רבנו תם?

תשובה: יבואר בע"ה בארוכה בפרק שמיני.

קדשך, וגם וינוחו בס, משום דבמנחה כלול של יום ושל לילה שהיא בסוף היום וקרוב ללילה:

ב ו אחר חזרת הש"ץ נהגו לומר שלשה פסוקים של צדקתך, 'צדקתך צדק' וצדקתך אשר עשית 'צדקתך כהררי אל', והוא מעין הצדקת הדין על שלשה צדיקי עולם שנפטרו בשבת בזמן המנחה יוסף משה דוד, והגם שיש ראיות שמשה רבינו מת בערב שבת שהרי כתב שלשה עשר ספרי תורה ביום מיתתו כמבואר במדרשים, אך האמת כן שמת בערב שבת והיה מוטל בכנפי השכינה עד שבת בזמן המנחה ואז נגנו בשעתא דעת רצון צדקתך כהררי מקודם וצדקתך צדק בסוף וכן הוא לפי סדר המזמורים בתהלים, והאשכנזים אומרים מקודם צדקתך צדק, ונ"ל משום דהך קרא הוא נגד משה רבינו דסימא דקרא הוא

ותורתך אמת ולכן לכבודו הקדימוהו:

ו ואם חל ביום שאלו היה בחול לא היו אומרים תחנון כגון ראש חדש או ערב ראש חדש או שארי ימים שאין אומרים בהם תחנון, אין אומרים צדקתך וצדקתך צדק, ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מגחה למעריב משום כבודו של משה רבינו ע"ה ושל יוסף ודוד דחכם שמת בית מדרשו בטל, ואין קפידא רק בחבורה ולא באחד או שנים העוסקים בתורה, ואומרים בקיץ פרקי אבות ובחורף ברכי נפשי ושירי המעלות, ויש נוהגים לומר מזמורי תהלים לעת ערב ואשרי תמימי דרך ולמנצה בניגנות, וכל מקום ומקום לפי מנהגו [וכמעט הפרישה (פ"ח ט) דכין לאוכלין סעודה שלישיה בין מנחה למעריב גם מדרש קובעין, והמעטני יו"ט כמעט שמהר"ל מפלאג היה דורש בין מנחה למעריב בשבת], וכן כמעט האליה רבה סק"ד ע"ט, וכן כמעט באור זרוע הגדול סי' פ"ט ממכמי ריינוס:

רצג דיני ערבית במוצאי שבת וכו' ג' סעיפים:

חלקי שעה, שכל חלק הוא אחד מששים בשעה, דבזה יצאנו מכל הספקות, ואז מותר במלאכה, אמנם כשהרקיע מלא כוכבים, א"צ סימן אחר:

ב ו אחר"כ עומד הש"ץ ומתחיל 'והוא רחום יכפר עון' וברכו, וממשיך התיבות של 'והוא רחום' וברכו בניעומו ובקול בוכים. והכי איתא בבה"ג סוף הלכות ציצית ומיבעי ליה לאינש לאגודי [לטון המטן] בברכו ובברוך ד' המבורך [נ"ל] באפוקי שבתא, דניחצל מן הזיקא דההוא שבתא. עכ"ל. שינצל מן הזיקות בשבוע זו. ובאור זרוע הגדול [סוף סי' פ"ט] כתב וזה לשונו: כתב מורי ה"ר אלעזר מוירמ"ש במוצאי שבת לאחר שאומרים 'והוא רחום' וגו'

א אחר"כ מאחרין להתפלל ערבית במוצאי שבת, כדאמר ר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא ומוציאי שבת בצפורי [קיסין]. דטבריא היתה בעמק ונראה לילה מקודם, וצפורי עומדת על ההר, והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבים, והיו מאחרין הרבה במוצאי שבת. וזמן לילה הוא כשיראו ג' כוכבים קטנים [א"י], ואף דסגי מדינא בבינונים, אך אין אנו בקיאים בבינונים. ואיתא בירושלמי ריש ברכות (פ"ה ה"ה) דצריך שלא יהיו מפוזרים, אלא רצופים ביחד [א"י]. ואם הוא יום המעונן, ימתין עד שיצא הספק מלבו, ולכן להתפלל ערבית ממתין עד אחר"כ, כדי להוסיף מחול על הקודש. ואנו נוהגים להמתין מן שקיעת החמה שעה וי"ב

פסקי משנה ברורה

נסתלק האדמימות מן כל כפת הרקיע באותו צד ששקעה החמה, אין לסמוך על הכוכבים. [ב] במשנ"ב (פ"ה): משום תוספת שבת. וה"ה כשרואה ג' כוכבים קטנים שאינם רצופים וממתין מעט אחרי כן, מותר לעשות מלאכה, דעיקר טעם הרצופין משום תוספת, וכיין שהמתין מעט הרי הוסיף.

[א] במשנ"ב (פ"ה): נראה דבזמנינו אין למנוע זה (למנוע) כידוע שמצוי בעו"ה שעוסקין אז כמה אנשים בבהמ"ד בשיתיה בטלה ובודאי טוב יותר וכו'. והוסיף שאם נמשכה הדרשה עד סמוך לחשכה לא יאמרו שיר המעלות, כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישיית בזמנה. [א] בביה"ל (ד"ה ט"א): משמע בגמרא דכל זמן שלא

ד' הושיעה' וגו', מיד ד גדול, מפני שהנשמות ז מכאן, ובעוד שמושך אין לוויית השבת שצריך ללו ועוד מפני איחור להוציא וכו'. וכן שמעתי שר"א ב היה חזן, והיה מושך ברכ בסדר תפלת רבנא עמרם החזן ברכו. עכ"ל. והו (פ"ה) ונוהגים לומר והוא נועם, כדי להוסיף מחוי והגם שיש עוד טעמים, ומנהג ישראל תורה הי מנהג שהנהיגו

ג כתב רבינו הב"י (ס"ט)

רצד דין

א א כשם שקידוש הוא בו כן הבדלה צר והיינו שמוסיף בברכת או ותבדילנו ד' אלקינו בין על הכוס, וכך תקנו אנשי הבדלה בתפלה ובכוס, ו ברכות על ראשו [נכנסו בחזון הדעת מפני שהיא קדש לחול, וקבעוה בבר קטן] שעל ידי הדעת א המנוחה, ויודעים להבד [מלמדי רבינו יונה ט"ז (כ"ג ד"ה) אין הבדלה, דהדעת בגש ועיקר הדעת הוא ברוחניו וקיום מצותיה, והו שז למדע תורתך ותלמדנו רצונך, ותבדל ד' אלקינו הרי שתלוי

ב י"א שכיון שאומרים או

מצוות פריצת חמץ
512 וכו'

ס פ ר
ארחות חיים

לקט הדושי דינים
 על

שו"ע אורחיים

חלק ראשון

מאת הגאון הקדוש המפורסם

מרן נחמן ברוך זצלה"ה

אבד"ק ספינקא יצ"ו

בן הגה"ק בעל דברי-אונים מסיגעט זצ"ל,

וחתן הגה"ק בעל אמרי-יוסף הסי"ק מספינקא זצ"ע

עיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת תשמ"ג לפ"ק

מן הדין רק מדות מסודות חיל וכן פירש ר"ת שלא היו זכרים בשל סעודות מדאמר פרק כל כתבי היתי לי דקיימית ג' סעודות משמע שכולן לא היו זכרים בהן עכ"ל והדבר חידוש הוא ועי' שבת קי"ח.

ע' מג"א בדין חילוק הסעודה לשתי סעודות ועי' בא"ז הל' שבת סי' ג"ב שאין זה בכלל עונג אלא מצטער וגם בשו"ת מן השמים סי' י"ד מבואר כן ועי' בא"ז דאם אינו רעב אין מצוה לאכול שאין זה בכלל עונג ושכן בהגו ר"ת ור"א ע"ש עוד בזה ועי' מג"א סי' קס"ז סקמ"א ג"כ בזה.

ב שם בהג"ה ומי שלא אכל בליל שבת וכו'. עי' סוכה כ"ו וריטב"א שם וצ"ע.

ג סעי' ג ויברך ברכת המוציא וכו' עי' ריטב"א סוכה כ"ז סוע"א בשם מורו להיפוך ודבריו מוכרחים מהש"ס שם וצ"ע.

ד סעי' ד א"צ לקדש וכו'. עכא"כ ס"ק ו' עי' צפרע"ח שער השבת פ"ח הטעם עפ"י סוד. ועי' מה שהאריך בזה בספר ופה ללכ ח"ב אות ג'.

ע' רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים ק"ד מ"ש בדעת רמב"ם בזה.

ה שם בהג"ה לכל סעודה ב' ככרות וכו'. כ' בספר מאורי אור בחלק ב' שבת דף ק"ו ע"כ דזה דוקא בקצב אבל ק"ח פה לחולש'ה לזכר אינו בכלל.

ו סעי' ה בבשר ודגים וכו'. עי' בס' ופה ללכ אות ד' שהצ"ח שם סי' מנחה יוסף ש"כ שם כתבו האר"ח"ל דיש לקנות דגים לכל ג' סעודות וצפרע"ח לסעודה ג' שהוא נגד עינף פקוחא. ועי' לעיל סי' רמ"ז צבא"כ שם ס"ק א'. והמחבר האריך שם דיותר נכון אם הוא צב"ים דהוא דבר צעמו מפני אצלו של משה רבינו ע"ה ועי' בספר הסידום סי' ג"ט ועי' שהאריך בזה.

ז שם וי"א אפי' בפירות וכו'. כ' בס' ופל"ל אות ה' וי"ל וכו' יחודה מקפיד צמוני פירות של ז' מינים.

ח סעי' ו גשים חייבות וכו' עי' סה"ש לר"ת בענינים שונים דף פ"ב ע"ב שסיים דכל מ"ע דרבנן שיהו בכל ועי' רש"י ותוס' ברכות כ' ע"ב שנחלקו בזה ועי' בסה"ש דגשים חייבות ג"כ לבצוע על ב' ככרות ועתוס' בכורות ב' ע"ב בשם ר"ת בזה.

סימן רצב

א סעי' א במנחה וכו'. עי' צשו"ת לז' חיים ח"ג סי' כ"ה ש"כ טעם למה אין לנו אומרים ישמחו במלכותך במנחה כשם כמו שאנו אומרים צערציה ושחרית ומוסף ועי' שם בזה בס' ופה ללכ ח"ב סי' זה אות ג'. ושם צ"ל סי' כ"ז כתב טעם על נוסח ישמחו במלכותך שאומרים בשבת דהרי השבת לא היו אלא למנוחה והול"ל ינוחו במלכותך ועי'.

ב שם וקורין וכו'. ואם מותר לקרות גם אחר חפלה מנחה בשבת. עי' בא"ז מהגה"ק מצוטע"ט מ"ש בזה ועי' עי"ש ש"כ שקודם חפלה מוסף אינו יולא וי"ח קריאת סי' שצמחה ועי' שם כ"ה פ"ה א"ח אצרכם מ"ע ק' אות י"ט שם סי' חיים מ"ש על מה שתקנו צימים שיש קה"ת

ג שם ב' אנשים וכו'. עי' בצב"ה רכ"ס ש"כ ח"ג מקומות שנוהגין לומר במנחה בשבת אחר קריאת ס"ת מזמור של"ש ועי' ש. ובמדינתנו נוהגין לומר הללויה אודם ה' (צב"ה ר"ת) ונלע"ז טעם המנהג דברי החו"ס שבת דף כ"ד ע"ה ד"ה שאלמלא שמתך שם שהי' מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר צ"ח כחזי דף קע"ז ע"כ - צב"ה ר"ת - פסקי סודרה צב"ה במנחה דשבתא ע"כ נוהגין לומר מזמור בכתובים ולא הפסק בין קריאת סי'ת לבין חפלה לענין הקדוש ועי' ופה ללכ ח"ב סי' זה אות ג' שהאריך בזה לענין הקדוש ועי' צ"ח סי' י"ג ש"כ שם שו"ת צ"ד של ש"ח סי' א' צ' ג' שכתב במקום שכתבו לומר במנחה בשבת קריאת מזמור שיר ליום השבת ואומרים קדוש אחר המזמור אין לכתוב מנהגם ושגם מהר"ם גאלאנטי מוכיח לזה ועי'.

ד סעי' ב אין אומרים צדקתך וכו'. כ' בס' כ"ס ש"כ שם א"ר שאין אומרים אותו צב"ה הא"ל וכו' החו"ס שבת דהיינו ביחוד אבל צב"ה ר"ת לאמרו דה"ל פרהסיא ואין חבילות פרהסיא בשבת ועי' י"ד סי' ה' ועי' עוד בא"ז דאם אין סי'ת לקרות הפרשה אומרים ואני חפלה חוקף אחר וצ"ל ליוון בלי חלי קדוש צנחיים ואחר חלי חפלה אומרים ח"ק קודם החפלה.

סימן רצג

א סעי' א כדי להוסיף וכו'. עמ"ג"א סי' קפ"ח סק"ח דבמו"ש א"צ להוסיף שעה ורביע ועי' סי' רצ"ח סק"ג עוד בזה.

ב סעי' ב אלא רצופים וכו'. עי' צשו"ת ס"ק א' ועי' צשו"ת ריב"ס שניטוך סי' ל"ח דלר"ת להמתין צמו"ש עד שיהי' השמים מלא כל הכוכבים המזכירים וכו' יולאים לכל הדיעות.

סימן רצד

א סעי' א ואם טעם קודם שהבדיל וכו'. עי' בחידושי רש"י צרכות שכתב דה"ל אם עשה מלאכה קודם הבדלה. ועי' בקובץ על הרמב"ם ה"ל חפלה פ"י ש"כ דמלאה הזכירובו הפוסקים משמע דלא ס"ל וצ"ח יש לסמוך על הרמב"ם שהשמיט כ"ך דינא עי"ש. ועי' צ"ח ש"כ טעם לזה דמלאכה לא שייך לחפלה דיכול לומר המבדיל בלא צרכו

מ. טור בשם אחי
ה"ר יהואל ומוספות
מע, נ ד"ה א, מרבי נרכו
רמו קט, רכ"ב ע ד"ה
שמות:
נ. כל זו [פמן כה כג,
ל]
ס. ארבות חיים [א] בשם
המוספות [והנהיה
מיימוניות מגלה נ יד אות
6 בשם הר"ם, ש"ח מהר"ל
סימן ט אות ו:]

עגרת זקנים

[ב] ואינו חותם בשל ראש
הדש ויש אומרים דאף
בחול אינו חותם, [ו] בשבת
כיון שבלאו אף צריך
לחתום משום שבת ואינו
מוכיר משום ראש הדש
שום שם ומלכות, חותם
ב"כ בשל ראש הדש
(מהר"ם) [טעם שפי' ה
ובל"ה דברי מפורז בכתב פ"ו
אות ט:]

הגהות והערות

[כד] תוספת מהדורת באר
הגולה אמ"ד מ"א, ועיין
משגי"ח ס"ק נט דל"ג ועיין
מ"א ס"ק יג:
[כה] בדפוסים
לחומר:
[כו] תוקן מהדורת אמ"ד
מ"ס:
[כז] במהדורת אמ"ד
תק"ד נדפס אף העור על
גליון הש"ע:
[כח] עיין מחל"ש דע"ט
צ"ל מ"א ס"ק ה, ועיין
פמ"ג ולטעי טרד דע"פ צ"ל
ס"ק ב:
[כט] סקור המלות הוא
שם ק"ח, ב:
[ל] במהד"ש הגירסא,
ואח"כ אמר נא"ה טעה
בדמיון וכו', ולא כפי
משמעות לשון הל"ה רבה.
עיין שער הליון ס"ק יח:
[לא] באררות
שלפניו ליתא דין זה לנבי
שבת, ובסוף הספר דין
קטנה טורח כתב ו"ל,
וכתב הר"י מקובל שחס
התחיל ללכת ביום שאין צריך
להפקיד כדי שזמנה על
הניסוח ביום, אלא גומר

(ו) בעודה שלישיית בו'. משמע דלינה טעונה פת, אלא סגי
(נמי פירות) [נפירות] [ו] ואע"ג דבסימן ר"ל [אפי' ה] מסיק
בש"ע דלריך פת, מכל מקום כאן נמשך בזה חומרא דלא לימא
זרחה לנטלה כשיחזור, דשמה אף טעונה פת: (י) מוכיח שד
שבת. כנ"י [אפי' הסימן] הביא בשם
חשובת הרא"ש [כלל כג סימן ו] ו"ל,
שאין לו להזכיר של שבת בחול, מיד
דהוי חפלת מנחה של שבת שאם
לא התפלל אותה [ה] מתפלל
במנחה שבת שמים [של חול], כי
אין להזכיר של שבת בחול, אע"פ
שמתקייב חפלה זו בשבת, וכן כנ"י
חבורה שהיו מסובין וקידש עליהם
היום לחמ"ר ר' יוסי [אפי' קב א]
גמרו עטודתן כוס ראשון אומרים
עליו זרחה המזון [כו"], בתוספת
דברות [פ"ה הלכה ד] שונה בדברי
ר' יוסי ומוכיר של שבת בזרחה
המזון, אע"ג דקטודת חול היתה,
כיון דמכר בשבת צריך להזכיר של
שבת, הכא נמי אע"ג דקטודת שבת

יג שבת [גם] של (ד) שבת ונוכר קודם שהתחיל הטוב
והמטיב כולל ראש חדש עם שבת ואומר שנתן שבתות
למנוחה וראשי חדשים לזכרון [י"ח] ואם פתח בהמטיב
והמטיב חוזר לראש ברכת המזון ומוכיר של שבת ושל
ראש חדש [י"ט] ויש מי שאומר שאם שבת של שבת
וראש חדש ונוכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר
שנתן שבתות למנוחה וראשי חדשים לזכרון וחותרם
בשל שבת יד [י"ז] ואינו חותם בשל ראש חדש:
ח (ו) [כ] סעודה שלישיית פו (י) בשבת פו (י) דינה
(י) בראש חדש:
ז שלשה שאכלו בשבתות וימים טובים ושכחו
להזכיר מעין המאורע והם צריכים לחזור לראש
ברכת המזון יברך כל אחד לעצמו כי מירי זימון כבר
יצאו:
ח (כא) היה אוכל ויצא שבת (ז) יז מוכיר של שבת

ולא של שבת, חוזר לראש ואינו מוכיר של מנוכה, דהא אינו חותם להזכיר של מנוכה, (י) כדליתא בגמרא [שם כה, ב] יד ואינו
חותם. לא מנאמי קצרא זו, [ג] וגם צריך עיון למה לא יתחום בשל ראש חדש, דהא אפילו בראש חדש בחול יש אומרים דחותם אלא
דמשום ספק [י] זרחה לנטלה אף מוחמין, והלא כיון דללא הכי חותם בשל שבת מה מוזק כשאומר גם כן וראשי חדשים, וז"ל
[י] ועיין סוף סימן ק"ח: [י] ב"שבת דינה. [י] וזו עוב דוקא בעבודה אחד של לילה ואחד של יום [משנ"ץ סימן ק"ח] [י"ד].
עיין סימן תקכ"ט [אפי' ה] [כ]: [י] דינה בראש חדש. אע"ג דלכתחילה חייב לאכול פת כמו שכתוב סימן ר"ל [אפי' ה] מכל
מקום כיון שיש אומרים שאינו חייב לאכול פת ואם כן אינו חייב לחזור, וספק זרכות להקל. ואם אכל קטודה רביעית בשבת, לא הדר
לרישא [תוספות זרכות מע, נ ד"ה א]. משמע מלשונם דאם לא פתח בהטוב והמטיב אומר צריך וכו' כמו בראש חדש: יז מוכיח
ש"ש שבת. ולא דמי למי שלא התפלל מנחה בשבת שמתפלל במנחה על חול, דהתם מנחה כבר עברה ואינו מתפלל במנחה על חול

(ד) שבת. ואם שנת של שבת לחוד אינו מוכיר ראש חדש בזרחה, מיהו
שפתת הטוב והמטיב לחזור לראש לכולי עלמא מוכיר של ראש חדש, ובשנת
מנוכה אם הזכיר של מנוכה ולא של שבת, חוזר לראש ואינו מוכיר של מנוכה,
דהא אינו חותם להזכיר של מנוכה, מ"א [מ"ק יג]: (ה) בשבת. דביום
טוב דוקא בעבודה אחת של לילה ואחת של יום, משנ"ץ, [מ"א ס"ק טו]:
(ו) בראש חדש. אע"ג דלכתחלה חייב לאכול פת, מכל מקום כיון שיש דיעומ כזה ספק זרכות להקל, ואם אכל קטודה רביעית בשבת לא הדר לרישא,
תוספות. וכתב המ"א [מ"ק טו] משמע מלשונם דאם לא פתח בהטוב והמטיב אומר צריך וכו' כמו בראש חדש:

הגהות רעק"א
(ח) (מביא מק"ב) אין מחזיר בשביל ראש חדש. עיין בגן המלך אות ל"ח,
דרכיו אינם נראים, ובגן מהמ"א כאן: (ז) (שם) צור ואי כפי, כצ"ל [מבתי]:
(ז) (ש"ע סי' ה) דינה בראש חדש. ואם אכל קטודה השניה קמון לתשיכה ושבת
להזכיר של שבת בברכת המזון ולא מוכר עד אחר שהבדיל, זה י"ל דאינו חוזר
ומנכר, כיון דאף אם יברך לא יוכיר של שבת כיון שכבר הבדיל, עיין לעיל סימן
ק"ח טע"ף י"א. ואף מוכר קודם שהבדיל דעת בעל כסף דהכנה סימן פ"ו דאינו
חוזר ומנכר:

מחלפה שיטתיה דרב כו', אמר רב מתנה מדרב היה מאריך בצלותא סגי היה
מגיע כו'. אלמא כיון שהתחיל ביום לא איכפת ליה במה שמטיים כלילה. [ועי' (ש) ועיין סימן חרצ"ה טע"ף ג:]

כ"ושי שרד
אלו משמעות הטור ומהגר דבראש חדש אומר בלא שם נסמיה ומחמה כלל לא,
א"כ אחי שפיר מה שכתב כאן שאינו חותם בשל ראש חדש, וכן עיקר, וכן כתב
פרי מגדים: (טו) שם ועיין סוף סימן ק"ח. ר"ל, דלואי משום הפסק הוא,
דשמה אף צריך לחתום בראש חדש והוי הפסקה כמו מאורע שאר ימים בסוף
סימן ה"ח. דבדיעבד דוחא לא הוי הפסקה. אלא נוכר מוסה. ט"ח. ולהב"ט שם

שערי תשובה
(ד) ואינו חותם בשל ראש חדש. עיין במג"א [מ"ק יז] שדעתו שחותם בשל
ראש חדש, והניח בצ"ע. והלבוש והל"ח, הביאם (ו) עגרת זקנים [מ"ק ב] [חב"נ]
גם כן בהמג"א. ועיין בלילה רבה [מ"ק י"ח] ובכרמי יוסף [אות יא] ובד אפרים
[מג"א ס"ק יד] מה שכחתי בזה:

(ו) בראש חדש. אע"ג דלכתחלה חייב לאכול פת, מכל מקום כיון שיש דיעומ כזה ספק זרכות להקל, ואם אכל קטודה רביעית בשבת לא הדר לרישא,
תוספות. וכתב המ"א [מ"ק טו] משמע מלשונם דאם לא פתח בהטוב והמטיב אומר צריך וכו' כמו בראש חדש:

ביאור הגר"א
[יח] ואם פתח כו'. אפילו שבת של שבת לחוד, כמו שכתב מ"א [שם]. דכלא
בירך דמי: [יט] ויש מי כו'. כיון דליכא תחימה בראש חדש כלל, ועיין
סימן רפ"ד טע"ף ב' ויש אומרים כו', וברא"ש דשבת שם [פ"כ סימן טו]:
[כ] [אפי' ה] סעודה כו'. תוספות בברכות שם [מ"ב ב] ד"ה אי בעי כו' וסעודה.
כו', וספיקו להקל. ועיין לקמן סימן רצ"א טע"ף ה'. והיינו לפירוש ר"ח [בתוספות
שם] דמפרש שאין צריך לחם לסעודה שלישיית, אבל אותן המצריכין לחם
לסעודה שלישיית, דינה כשאר סעודת שבת: [כא] [אפי' ה] היה כו'. ירושלמי
[ברכות פ"ד הלכה א: מעתי פ"ד הלכה א] והביאו הרא"ש בפרק ח' דיומא סוף
סימן כו', אחזה דאימא דרב אדא הוה סייר גולתא דרב, אמר ליה כי תחוי כו',
מגיע כו'. אלמא כיון שהתחיל ביום לא איכפת ליה במה שמטיים כלילה. [ועי' (ש) ועיין סימן חרצ"ה טע"ף ג:]

מג"א סק"ב כ' צומר דדוקא. המג"א לשיטתיה מנכ"ג [מ"ק ב] פליגי אהט"ו
כאן ס"ק ה', וקב"ל ליה דחזר החס, לכן צריך כאלו להזכיר אחר: (א) שם
תקנו להזכיר. ועיין דמיקו להזכיר כשאל בשבת, מיקונו גם לענין להזכיר לענין
אם שבת. מה שאין כן כאן דליכא מקנה להזכיר כו', דהא מוכירין ראש חדש אפילו
לא חל בשבת, ומשום להזכיר לנב שחול אהרתי לא עשו מהמס: ויש שם י"בא

הוציא מזהו ארון זיוון גאסע
מבון רוסל"ה

היתה כיון למצד צמול לא יזכיר של שבת, עכ"ל [הרא"ש]. אבל בהגהות מיימוניות [מגילה ביד אוח א] כתב בשם הר"ם שצריך לומר על הנסים כדאשכחן [נכרות ב, א] [וי"ב רב גלי של שבת (במ"ט) [בערב שבת] י"ג]. ובשם תשובה אשכנזי שהיא תשובה מהרי"ל [סימן ט אוח ו] כתב ב"י דכתב דלספרא זו לא תקשה מתפלת מנחה דשבת דמייתי הרא"ש, דזמן תפלת מנחה עבר ואינו מתפלל במוצאי

שבת אלא לתשלומין, והיאך יתפלל של שבת [וידונו להבדיל בראשונה]. אבל י"ג ברכת המזון אחת על סעודה שקעד בשבת, וכיון דלא עלי עדיין ערביה של חול צריך להזכיר מעין המאורע בצרכה המזון. וכן המנהג פשוט להזכיר על הנסים בכהאי גוונא, וכן מוצאי שבתות כשנמשכה סעודתן עד הלילה, עכ"ל ב"י. ובתשובה מהרי"ל עלמה סימן נ"ו כתב אחר זה, אמנם יש תשובה הרא"ש שאין להזכיר מעין המאורע בליל מוצאי היום אפילו אם התחיל מבעוד יום, עכ"ל. משמע דמה שכתב תחלה הוא שלא ראה עדיין תשובה הרא"ש בתחלת כתבו, או שכבר תחלה ספרא דנפשיה. ואע"ג דבעמק הב"י [סג] זכר לא תקשה מתפלת המנחה דשבת דמייתי הרא"ש, משמע דגם בתחלה היה הפלפול ביעת הרא"ש, דהיינו כיצות דמייתי הרא"ש אינם בתשובה מהרי"ל, אלא לטון הב"י הוא שהנכים בתוך לטון התשובה. וזהו נראה מה שיש להקשות למה כתב שיאמר על הניסים בלילה ותיקן דלא דמי למנחה דשבת, והא אכתי קשה מן המוספתא שמיצא הרא"ש שצריך להזכיר של שבת בצרכה המזון [וכשמשה] [וכשמשה] סעודתו עד השבת, שמע מינה דלא אזלין בחר התחלה, ולמה נלך בעל הניסים אחר התחלה והלא תרווייהו הם בצרכה המזון. ולכאורה היה נראה דנאמת הדבר ביה מהרי"ל בסקף כשהציא תשובה הרא"ש, והיינו מטעם שכתבתי. אלא דאיך שיהיה לא מלאנו ידיו ורגליו בזה, דמאי שאל באמת מהיהא דמוספתא שזכר הרא"ש דלא אזלין בחר התחלה, ולמה אנו נוהגים לומר על הניסים בליל מוצאי פורים, וכן בליל מוצאי שבת אומרים רבה, וכי יש לנו כח לחלוק על המוספתא. ונראה לענ"ד דהכל נראה, דודאי שפיר אזלין בחר התחלה לענין זה שלא לגרוע [לנמה ששיין להתחלה, כגון רצה ועל הניסים, אם בא עליו קדושה נוספת בשעת סיום הסעודה ודאי אומר ג"כ מעין אותה קדושה, ואין זה ציטול הליכה אחר התחלה, על כן שפיר מזכיר של שבת כשנמשך סעודה שהתחיל בחול. ובמנחה בשבת ויום טוב ציוס ראשון ונמשכה הסעודה עד הלילה אזלין בחר התחלה, וחיוב לומר רצה ואח"כ יאמר ג"כ יעלה ויבוא, ואין לומר בזה שזה סותר את זה, דהא אין כאן סמירה, דתחלה אומר של שבת ואח"כ

שבת אלא לתשלומין ושני התפלות הם תפלת ערבית, ודינו להבדיל בראשונה, והיאך יתפלל של שבת. אבל צרכה המזון אחת על סעודה שקעד בשבת, וכיון דאכתי לא עלי ערביה של חול צריך להזכיר מעין המאורע בצרכה המזון, עכ"ל [מהרי"ל בתשובה סימן נ"ו אוח א]. משמע [ה] דאם התפלל ערביה שוב אינו מזכיר של שבת, אפילו התפלל מבעוד יום, וכן כתב בהלכות שמחות למהר"ם [סימן קיז].

וכן משמע ממה שכתבתי סימן תרל"ה סעיף א' [ס"ק ט]. ואע"ג דלפי הטעם דלזלין בחר התחלה הסעודה א"כ [ה] אפילו עלי ערביה הווי ליה להזכיר, צריך לומר משום דמחוי קמחרי אהדדי וכמו שכתב סוף סימן ל', וא"כ אפילו התפלל מבעוד יום אינו מזכיר. עיין מה שכתבתי סימן (תכ"צ) [מ"ט] י"ג: [ה] והוא הדין לראש חדש. ושל"ה [שער האומות אוח ק טז, ב] בהגה"ה ד"ה א"ל מורי מהרי"ט [ה] פסק דבאלו כיון [ה] שאין מנחה בהוספתא לא יזכיר, ע"ש. וכן כתב בתשובה רמ"א סימן קל"ב [אוח ה] שקלה נוהגין כן. ואנו אין לנו אלא דברי הרב ב"י, [ה] ולכן אם חל ראש חדש במוצאי שבת אומר של שבת ולא של ראש חדש, דלזלין בחר התחלה הסעודה, וכמו שכתבתי סימן ער"א סעיף ו' בהג"ה [ב"ח כאן סוף הסימן]. ועיין מה שכתבתי שם [ס"ק יז]. דלא כעולת שבת [ס"ק א] שכתב משום חוספת שבת, דלימא, דהא גם בראש חדש פסק [ה] כן שם [ב"י]. [ו]מה [ה] שכתב דרך פשרה דשעה ורבעים מוך הלילה הוי מחוספת שבת, לא דק, [ה] דדוקא בערב שבת אמרינן כן כיון דלרבינו יונה. [נכרות יט, ב] ד"ה ר"ג מפלג המנחה ואיך הוי לילה לענין ערביה, מה שאין כן במוצאי שבת דסגי במשהו כמו שכתבתי סימן רל"ג [ס"ק ב וס"ק ט], וכן כתב הר"ן בהדיא סוף פרק ב' דשבת [טו, א] סוד"ה אמר רבה, ע"ש. וכן פשוט, דאם היה מנחה בהוספתא הוי המדקדקים נוהרים בדבר כמו בערב שבת. ועיין מה שכתבתי סימן ער"א [ס"ק טו] דלימא ברא"ש [ש"מ] כלל כן סימן ו' ובמוספתא [נכרות פ"ה הלכה ד] דאם חלל גם בלילה פת [ה] צריך להזכיר של ראש חדש, ומכל מקום ע"כ, דאם יזכיר שניהם מחוי קמחרי אהדדי, מידי דהוי למי שהתפלל ערביה, וא"כ הי מייניהו לדמי. וצריך לומר דזכיר של ראש חדש ולא של שבת, דהא כמה גדולים קובצים דלעולם אינו מזכיר של שבת דלזלין בחר השתא, [ה] ואם חל בלילה לכולי לעלמא מזכיר גם של עכשיו כדאיתא בהדיא במוספתא [סג]. לכן יזכיר של ראש חדש וכמו שכתב של"ה לשיטתיה, וקל ומומר במוצאי שבת ליום טוב. אבל במוצאי שבת לתוכה אינו מזכיר של תוכה, דאינו אלא רשות להזכיר, וכמו שכתבתי לעיל.

[ו] והוא הדין לראש חדש ופורים והגדה. ובשריה מהרי"ט [בלע הגה סימן קל"ב] [אוח ה] משמע דדוקא בפורים ושבת אזלין בחר תחילת הסעודה, מה שאין כן בראש חודש והנוכה ולא חשיבו סעודתייהו כל כך להיות [נקראות] דז קבועות לילך אחר תחילת הסעודה. וסברא נכונה היא, ונראה לי הטעם מפני [ש]בשבת [פורים] חייב לאכול סעודה שלישיית ביום, וכן בפורים סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו [מגילה ג, ט]. על כן נכון לילך בחר תחילת הסעודה, מה שאין כן ראש חודש והנוכה ואפילו יום טוב, כן נראה לי. ולפי זה אם אכל ונמשכה סעודתו עד הלילה והיה שבת וראש חדש, מזכיר של שבת ולא שבת ומומר במוצאי היום ראשון היה ראש חדש צריך להזכיר של שבת ועל ראש חדש, כי תפק בחשיכה נכנס ראש חדש אע"פ שלא התפלל ערבית, כן נראה לי. ולא כמו שכתב ופסק מורי בב"ח [סוף הסימן] שאם היה שבת וראש חדש מזכיר של שבת וראש חדש, וכן נראה לי. לא היה ראש חדש [ויבנים] ראשון היה ראש חדש מזכיר של שבת ולא של ראש חדש, כן נראה לי. ומהרי"ט מלובלין [סימן לז] [כתב] דכן הם פסקו של רבינו, מי שנמשכה סעודתו של שבת לתוך הלילה יזכיר רצה, ואם היה שבת וראש חדש יזכיר ג"כ יעלה ויבוא, אבל ראש חדש באמצע שבוע ונמשכה סעודתו לתוך הלילה לא יזכיר ראש חדש, כיון שאין בהוספתו מצוה, וכשהחל ראש חודש ביום ראשון ונמשכה סעודתו במוצאי שבת, אז לא יזכיר רצה אלא יעלה ויבוא, ע"ש.

של יום טוב, מידי דהוי איקנה"ו שאומר תחלה קידוש השייך ליום טוב ואח"כ הבעלה השייכה אחר השבת קודם שחל יום טוב, דסוף סוף יש עליו אז שתי קדושות, הכי נמי בצרכה המזון שמוכיר של שבת שעבר ושל יום טוב הנא עכשיו. והוא הדין בראש חדש שחל במוצאי שבת, שאומר רצה ויעלה ויבוא. ומו"ח ו"ל [ב"ח סוף הסימן] כתב דאם חל יום טוב ציוס ראשון [ה] ומשכה סעודה מוצאי שבת עד הלילה אינו אומר אלא רצה, דבחר התחלה סעודה אזלין, קשה מן המוספתא שזכרתי דאם משכה סעודה חול עד מוך השבת דמזכיר של שבת, והכי נמי בראש חדש. ובספר עמק צרכה [דיני צרכה המזון אוח מה בהגה"ה ד"ה אמר] ראינו שכתב בשם החסיד מהרי"ט מלובלין [סימן לז] בראש חדש במוצאי שבת אומר רצה ויעלה ויבוא ולא רצה. וקשה, דמאי שאל מעל הניסים שאנו אומרים אותו בלילה ורצה שאומרים בליל מוצאי שבת, דהא ודאי לא מועיל כאן קדושת ראש חדש להפקיע מעליו חיוב המגיע מתחת שבת. על כן אינו אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא בזה אומר שניהם וכמו שכתבתי. והכלל בזה, דאם מושך סעודה חול מוך ראש חדש או מוך שבת למאן דספירא ליה שצריך צרכה המזון כמו שכתבתי סימן ער"א סעיף ו', מזכיר של שבת בצרכה המזון כמו שכתבתי שם הש"ע. ואף שרמ"א כתב שם שהעיקר שאינו מזכיר דלזלין בחר ההתחלה, הא סוף דהמוספתא היא חיובתיה, אלא ש"ל שפירש דברי כמו שכתבתי לקמן אי"ה י"ג דשם אסור לאכול, אבל בראש חודש נראה דמורה רמ"א, ואם חל ראש חדש או יום טוב במוצאי שבת מזכיר שניהם, וכל שכן אם היה ראש חדש או יום טוב בשבת ומשך מוך הלילה דמזכיר שניהם, וזהו נראה לענ"ד: באופן אצטו רועינו וזיינו, הטור הביא ירושלמי [שם פ"ו הלכה ג] מהו מימר אצטו רועינו וזיינו בשבת, כי אסור לתבוע צרכיו בשבת, אמר ליה טופס צרכות כך הוא. וכתב ב"י [ד"ה גרמין] על זה, מכאן משמע שיש לגרום וזיינו בצור"ה במשתל שזיינו אלהי ישיענו [הה"ס]

מ"ו ספ"ו ד"ו ודינו עהבד"ט
בראשונה אצל ברכת
המוון דאחי כו' כצ"ל:

נחלקו האומות, וז"ל אצל ברכת המוון. ונצ"ו הנהגה, וכפי מה שכתבתי
לפני שפיר טפי. וכלל ערבת אף מצעוד יום אינו מוכר: ירח והוא
דכתיב טעם דאם נמשכה סעודה עד מולאי שנת דמוכר שנת הוא מקום
מוקפת שנת שעה ורבע מון הלילה. והמ"א ז"ל חולק עליו, דמוולאי שנת
קצעים סגי, ועיין סימן (רס"ב) [כסף] נמ"א אות ט', ואי"ה שם
יעוצר. ומדבנין משמע דאם אכל פת (כיות) כללה לו ית לטפק, ועמיה
שזכיר של ראש חדש ולא שנת. אצל לא אכל פת כללה לכוני עלמא אין
מוכר כי אס שנת. ונחטכה אין מוכר כל כך, כמו שכתב נאות ז"ג, יע"ש

שערי תשובה

(1) הסעודה. עיין באר היטב. וכן כתב ברכי יוסף [ואו יג] בשם שערי ישובה
כתי' [שער ד סימן ג]. שאף שמג"א בסימן תרצ"ה [סיק ט] כתב. שרעת המרדכי
שיאמר על הניסים, לא קיימא לן הכי, דאפילו בלא התפלה סוכר הראש
[ש"ה כלל כב סימן ז] ודעימיה דאולין בחר השתא כ"ר, ע"ש. והמג"א שם כתב
דיברך החלה ואח"כ תפלה, אף שאולין דאולין בחר השתא כ"ר, ע"ש. ועיין בא"ה רבה
וסיק [ג] באם הוא לא התפלה, אף שהצבור התפלה מוכר. ומיהו אם התפלה
מנחה והתחיל לאכול אחר שהתפללו הציבור ערבת כראש חדש מבעוד יום,
חדש מבעוד יום והתחיל לאכול אחר ערבת, אם הציבור התפללו בערב ראש
ערבת מוכר של ראש חדש. מיהו אם הוא ערבת, אף על פי שהיה לא התפלה
מוכר של ראש חדש, כיון שעמד להתפלל מנחה של חול. והוא נהנה במצאי
ראש חדש מוכר של ראש חדש. וכתב בניית ורדים כלל א' וסיק סימן כח] דאף להפוסקים
שהציבור התפללו ערבת מוכר, אלא אם הציבור התפללו מנחה, אף
עיין באר היטב. וכתב בניית ורדים כלל א' וסיק סימן כח] דאף להפוסקים
דאולין בחר התחלה הסעודה, היינו לענין דאולין בחר השתא כ"ר, ע"ש. והוא הדין לראש חדש.
שנמשכה סעודה יום שבעי עד ליל שמיני ודאי אין לברך שבע ברכות, ע"ש.
ועיין ברכי יוסף [ואו יג]:

(2) הסעודה. ואם התפלל ערבת טוב אינו מוכר של שנת, אפילו התפלל
מנחה יום, מ"א [סיק יז]: (ח) והוא הדין לראש חדש, ואם חל ראש
חדש ביום ראשון י"ג אס יוכר טעם של שנת וראש חדש, דמתי כשהרי
אהדק, דאס אולין נמר השתא יס לומר ראש חדש, ואס אולין נמר התחלה
סעודה יס לומר שנת. ומסק ה"א [סיק יז] דאס לומר מרוביה של שנת וראש
חדש, מיהו דהוי איקנה"ו שאומר תחלה קידוש השיין ליום טוב ואח"כ הבלה
השיעה אחר השנת, הכי נמי נצרכה המוון מוכר של שנת שבעי ושל ראש
חדש או יום טוב הנא. אצל ה"א פסק דאס חל ראש חדש או יום טוב נמוצי
שנת ומשכה סעודה, אינו אומר אלא לראש, דנמר התחלה סעודה אולין.
ובש"ה פסק איפכא. אינו אומר אלא לראש, דנמר התחלה סעודה אולין.
ראש חדש ולא של שנת, ואס לא אכל פת כללה לכוני שנת ולא של ראש
חדש. אצל נמוצי שנת למטכה אפילו אכל פת כללה לכוני שנת ולא של ראש
דאינו אלא שנת למטכה. ומ"א [סיק יז] פסק דאס חל פת כללה לכוני שנת ולא של ראש
חדש, אצל שנת למטכה. וכל זה אס חל ראש חדש או יום טוב או מוכר ביום
סעודה נמוצי שנת, לכוני עלמא מוכר שתיין של שנת וראש חדש, או שנת
ועל הנסי, ופשוט הוא. ודוק אס לא התפלל ערבת, מ"א [סיק יז]. אצל
נחטכה מ"א סימן קל"ב משמע דוקא פוסקים ונחטכה אולין נמר מנחה

השקף

ושני התפלות כ"ו ודינו כ"ו. הוא חילוק שני בין הכא להתם: צריך לומר
משום דמתי דמתי אהדי. כיון דהתפלל ערבת ועשאו חול בתפלתו
אין יוכר שבת בברכת המוון. וכמו שכתב סוף סימן ז'. דאפילו התפלל
ערבת מבעוד יום אין להניח שבת תפלין, דהוי חרתי דסתי: עיין מה
שכתבתי סימן תי"ח, [כצ"ל]. ר"ל, דאפילו הקהל כבר התפללו ערבת,
אם הוא עדיין לא התפלל ערבת מוכר שבת, וכן בראש חדש בחול.
אבל אם התחיל לאכול אחר שכבר התפללו קהל ערבת, אע"ג שהוא
עדיין לא התפלל ערבת, נגזר אחר הקהל ואס בלילה ראש חדש צריך
להוכיר יעלה ויבא בברכת המוון. אבל אם עדיין לא בלילה ראש חדש צריך
התחיל אחר שהתפללו הקהל ערבת מבעוד יום, אפילו הכי אינו נגזר
אחר קהל להוכיר יעלה ויבא בברכת המוון, דהא עדיין צריך להתפלל
מנחה של חול ולא יוכר בה יעלה ויבא ואין יוכר יעלה ויבא בברכת
המוון. והוא הדין להיפך כשהיה ביום ראש חדש ובלילה חול: (סיק יח)
והוא הדין לראש חדש. וש"ה כ"ו דבא"ו. ר"ל, ראש חדש חנוכה ופורים.
מה שאין כן בשבת מודה להרב ב"י, ולא משום דאולין בחר התחלה
סעודה, אלא משום דיש מצוה להורב ב"י, ולא משום דאולין בחר התחלה
הוא שבת: ולכן אס חל ראש חדש במצאי שבת כ"ו, ר"ל, לדעת שלי"ה
דלא אולין בחר התחלה סעודה אלא היינו טעמא דאם אכל ויצא שבת
דמוכר של שבת משום דמצוה להוסיף, וא"כ אפילו סוף סעודה עדיין
שבת דראוי להוכיר יעלה ויבא, ולהוכיר רצה וגם יעלה ויבא אי אפשר
דהוי חרתי דסתי, לכן פסק שלי"ה דהכא גזונא יוכיר יעלה ויבא ולא
רצה, דרמזב להניח רצה דאינו בא אלא משום תוספת ולומר יעלה ויבא
שבא מצד עיקרו של יום דהוא ראש חדש, ע"ש בשל"ה. אבל לדעת
מ"א שהסכים להרב ב"י דהטעם משום דאולין בחר התחלה, א"כ ראוי
לומר רצה שהוא עיקר ולא יעלה ויבא: וכמו שכתב סימן ער"א כ"ו ועיין

לבושי שרד

(ט) מ"ו ספ"ו רב צ"י של שבת בערב שבת, כל"ל: (י) שם וגם רוענו
היה ראוי לפרש וכו', כל"ל: (כ) מ"א ספ"ו דאם התפלה ערבת.
פירוש נאמנע הסעודה: (ג) שם אפ"ו צ"י ערבת. כיון דהתחלה הסעודה
לא כפירא ליה דאולין נמר התחלה סעודה, רק נשנה מוכר משום מוספת,
מה שאין כן נשנה חדש. והסיק [מ"א] על העולה ממד שפירס גם נש"ע משום
מוקפת, וזה אינו, דהא פסק כן גם נשנה חדש: (ד) שם ולכן אס חל ראש
חדש וכו', כל"ל: (ה) שם פסק כן גם מה שכתב דרך פשרה,
כל"ל: (ו) שם פסק כן גם מה שכתב דרך פשרה,
ספ"ו. ע"ש. וטעם. דהוי ח"ו רמזב כל

הגהות והערות

(כ) גם נצ"ל והנהגות
מיימנות הטובה מ"ס וכן
נמסר"ל המונח לאל.
ועודם סופר, ומקו דפ"א,
וקו מיקו דמג"ד שנתן
וכבר הניח כן שירי
נב"ה הנבי"א אום נו. ועיין
ממור וקולטע מה שפ"א
מה. ועיין מדועי הגהות
סימן מנחה אות א':
(ג) מ"ה דפ"ו
ומהדרות אמ"ד מ"ס כמו
נלא, ונלס נמ"ג מה
שתיקן מה. ונמ"א חוקן
ע"ס הטעם דפ"ו וכו'
נב"י חוקן סיד אפרים
ומקור חיים דהנמ"ד שנתן
העבור. ועיין אצל אפרים
אות י':
(ד) חוקן
ממהדרות
אמ"ד מ"ס:
(ה) בדיח נכ"ל דעו על
ר"ח נמוצי שנת, והינו כן:
(ו) פ"ו. ונמ"ק רעל
[סיק ט] ונמ"ק מנחה
[סיק ג] הלאה מקום לנאן:
(ז) מ"ה דפ"א. ונב"י
נכ"ל שפירס וכלל אומנו:
(ח) פוגתו, דמהדרות
אמ"ד מ"ס חנו' נ"ל:
(ט) חוקן דפ"א ע"ס
מקור חיים, וכן העמיק
המח"ס:
(י) והוא העמיק מספר
עמק נכ"ל המונח נצ"ו
מ"ק. ונ"ע כנ"ה מסמ
מנחה פירק גי מנחה סוף
ר"ה פירס שפסק להיפך:
(יא) חוקן ממהדרות
פירא מקמי' ועיין לנטי
ערד:
(יב) מ"ה הגירסא דפ"ו.
וכאן נא למקו חל גירסת
דיהנפארע חלג - ולכן חל
אס ראש חודש:

7

ל טור [עמוד קמ"ג] נסח
 ה"י"ף [פסחים כ ג] מהא
 לפסקים ק"ב [סוף פ"א]
 וכן כתב הרמב"ם בפרק
 כ"ט מהלכות שבת הלכה
 יג; אמרו חכמי הלכות קדוש
 היום סימן כ:
 ת. הרא"ש שם [פ"י]
 סימן ז:

יא קודם שאכל. פירוש, שלא אכל עדיין פרוסת המוציא, ועיין
 סעיף ד'. (י) ומכל מקום צריך להביא לפניו לחם משנה, ולא הוי
 הפסק, כמו שכתוב סימן קס"ז סעיף ו', ועיין סעיף א' בהג"ה שם:
 יב יאכל תחלה. פירוש, פרוסת המוציא, ולא ח"כ צריך להפסיק
 ולהדליק, שם [עלתי הגבורים על מרדכי]

(ו) אף על פי שאינם רשאים. משמע שאע"פ שמזכרים שנית,
 עבדי איסורא זמנה שמומים אחר שאל עליהם קידוש היום, ולעיל
 סימן קע"ט [סעיף א] פסק בש"ע דאם אמר הב לן וצריך אסור
 לשמות עד שיצרך כו', משמע שאחר הצרכה אין איסור. ואין לומר
 דיש חילוק בין אמירה זו לזו,
 דברמנצ"ם כאן [ברכות ד, ט] נקט
 שניהם, ועל שניהם כיים אע"פ
 שאינם רשאים. וצריך לומר דמכל
 מקום לענין הלכה אנו מחלקים,
 דלענין הב לן וצריך אין איסור
 אחר הצרכה שנית, ולענין שבת
 לקודשת עממה לקידוש יש איסור
 אפילו בצרכה שנית עד שיקדש:

נרבות רמז קמ"ג אות טו, ועיין מה
 שכתבתי ריש סימן רל"ט [ס"ק ג].
 ובחשונה מהר"מ [מרוטנבורג, דפוס
 פראג] סימן ש"ג כתב ריב"ז
 דיבדיל ואח"כ יצרך שנית המוציא
 ויאכל, דהא אסור לאכול קודם
 שיבדיל, ולא דמי לגביל לחורי דאין
 צריך לצרך [ברכות מ, א; סימן קסו
 סעיף ו], דהתם (י) אסור מדאורייתא,
 עכ"ל: יג גמר סעודתו. משמע
 צריך [פסחים כ ג] ורא"ש [שם פ"י
 סימן ז] ורבינו ירוחם [נתיב יב ח"א
 סה, ד] דדוקא כשהתחיל לטול מים
 אחרונים סבירא ליה להר"ף לצריך
 לצרך חתך, עיין מה שכתבתי סימן
 קע"ט [ס"ק ג], אבל אם לא נטל
 עדיין, כולי עלמא מודו דפורס

רצו לחזור ולשתות קודם שיקדשו (ו) אף על פי שאינם
 רשאים צריכים לחזור ולצרך תחלה בורא פרי הגפן
 ואחר כך ישתו: הגה (ז) אדם ששכח לקדש עד לאחר שצריך
 צרכה המוציא (ז) ומכר יא (י) קודם (י) שאכל יקדש על הפת
 ואחר כך יאכל אבל בהדלה יב יאכל מחלה (יב) דהרי אין מצדלין
 על הפת:

אם יג גמר סעודתו וקדש היום קודם שבידך
 ברכת המזון מברך ברכת המזון על בוס ראשון
 ואחר כך אומר קידוש היום על בוס שני
 (ח) יד (י) וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון
 אף על פי שמברך קודם קידוש: הגה (י) ב"ד (י) יש
 אומרים (י) דאינו מזכיר של שבת דלזילין במר מחלה הסעודה
 וכן עיקר כמו שנתבאר לעיל סוף סימן קפ"ט (י) יש
 מחלוקת ב"ד אם יטעום מכוס של צרכה המזון קודם שיקדש
 (ט) גם אם צריך יז לאכול מעט אחר הקידוש כדי שיהא

ציונים לרמ"א
 רעא (ז) הגהות אלפסי
 [עלתי הגבורים, על]
 הו מדרכי נכוח פרק
 כיצד מברכין [זמנו קמ"ג
 אות טו]:
 (כ) ארחות חיים הלכות
 קדוש היום סימן כ בשם
 החוטפות:
 (ג) דרכי משה אות ב
 ד"ה קדוש:

מפה ומקדש. ואפשר דאפילו אמרו הב לן וצריך ומצרכין
 בורא פרי הגפן על הכוס: יד וצריך להזכיר ש"ש שבת. אע"ג
 דבסוף סימן קפ"ט פסק דלזילין במר המחלת הסעודה, יש לומר
 דקפוקי מספקא ליה, ומספקא בכל ענין צריך להזכיר, דאין קפידא
 אם מזכיר שלא לצורך, (י) כמו שכתוב סוף סימן ק"ח: ב"ד ויש
 אומרים דאינו מזכיר. אע"ג דבחוסיפא ברכות [פ"ה הלכה ד]
 קתני בהדיא למזכיר, שאני התם שאכל ג"כ משחשיכה, אבל הכא
 שגמר סעודתו מבעוד יום, לא (הרא"ש שם ורבינו ירוחם שם). ולא
 אם אכל משחשיכה, לכולי עלמא צריך להזכיר, וכן משמע בחשונה מהר"ל סימן נ"ו [אות ו]: ב"ד אם ישעור. ונראה לי דמי שיטעום
 מצרך בורא פרי הגפן עליו, ואינו מצרך בורא פרי הגפן על כוס קידוש, ולמאן דאמר שלא יטעום, אינו מצרך בורא פרי הגפן על
 כוס צרכה המזון, ואינו שומה ממנו עד לאחר קידוש: יז אאכ"ז מעט. דיש אומרים כיון שאכל בחמלה הוי קידוש במקום סעודה:
 ערך פ"ח למהרי"ק ש

סיפא, דבהדלה לא יבדיל קודם האכילה, כיון דאין מצדלין על
 הפת הוי ליה הדלה הפסק בין המוציא לאכילה, אלא יאכל קצת
 מחילה ויבדיל ויסים אכילתו. מה שאין כן בקידוש דלא הוי הפסק,
 אע"ג שחמלה צריך המוציא שלא על דעת קידוש אלא לאכילה
 בעלמא: (ח) וצריך להזכיר ש"ש שבת. מידי דהוי אמי שלא
 התפלל מנחה עבר צרכה, מתפלל שמים של שבת [סימן קה סעיף ט].
 ועיין מה שכתבתי בסימן קפ"ח [ס"ק ז] מענין זה:

הגהות והערות
 (ז) סכאן וזילין טקף
 ממנהרות דיהרנפארט
 פ"ב:
 (ז) ועיין סימן [מ] ע"א
 [סעיף ג]: [גז"ל מ"א]
 דבש"ר נמלא לין זה בסעיף
 ה, ומנהרות אמר ה"פ
 הוזמט לין זה. אולם נראה
 שמקומו כאן, ואלה כתיבן
 חע"א שם לין המתכר לכאן:
 (ח) עיין עשר האין אות
 לה:

רעא סעיף ו על בוס ראשון וכו'. ולא יצרך עליו בורא פרי הגפן ולא ישתה ממנו: [שם] על בוס שני וכו'. ושומה משניהם. ואף על פי שאינו אוכל אחר קידוש משני
 קידוש במקום סעודה: [שם] וצריך להזכיר וכו'. והנה ה"פ מה שפסק בטעמן קפ"ט [סעיף ז]. ועיין סימן מ"א דין ג':

באר היטב
 שאל, אלא משום סיפא דבהדלה לא יבדיל קודם האכילה, כיון דאין מצדלין
 על הפת הוי ליה הדלה הפסק בין המוציא לאכילה, אלא יאכל פרוסת המוציא
 מחלה ואח"כ צריך להפסיק ולהדליק, ע"ש. ועיין מ"א [ס"ק א]: (י) דאינו
 מזכיר. ואם אכל משחשיכה, לכולי עלמא צריך להזכיר, וכן מבואר
 במהרי"ל סימן נ"ו, [מ"א ס"ק טו]:

ביאור הגר"א
 [ברכות ה, ח] באמירה, וכמו שאמרו בברכת המזון שם ק"ג ב': [יא] [הנה] קודם
 שאכל. עיין מ"א [ס"ק א]. ועיין סעיף י"ב: [יב] דהרי אין. מדאמרינן שם
 ק"ז א' בת טוה, מה שאין כן בקידוש שקדש על הפת: [יג] [סעיף ו] וצריך
 בו, תוספתא [ברכות פ"ה הלכה ו]. ומדאמרינן בפרק ד' דברכות כ"ז ב' חנו רבנן
 טעה ולא כו', אע"ג שמתפלל בשביל חול, והוא הדין כאן: [יד] [הנה] ויש
 אומרים דאינו. עיין מ"א ס"ק ט"ו, ובסימן קפ"ח [מ"א] ס"ק י"ד: [טו] ויש
 מחלוקת. אם נחשוב אותה הכוס לטעודה ומותר. ואע"ג דלרבי יוסי שם [פסחים
 קב, א] על כרחך טועם, משום דאזיל לטעמיה דאין צריך להפסיק: [טז] גם
 אם נחשוב מה שאכל למקום סעודה, כיון שהיחה של חול, ועיין שם [קב, ב] חוספות ד"ה וימרינהו, דרבי יוסי אפשר דסבר כרב דאין צריך במקום סעודה:

מחצית השקל
 מכל מקום כיון דמבואר בלשון הרמב"ם דגם על כוס קידוש צריך לברך,
 תו לא קשיא קושית הראב"ד למה לי אמירה אפילו בלי אמירה אסורים,
 דטובא קא משמע לן דעל ידי האמירה אפילו על כוס קידוש צריכים לברך.

מצבור פרשתא
 בורא פרי הגפן
 הגון ירושלים

אשל אברהם

חידושי הגאון

רבי אברהם דוד ווארמין זצ"ל
מבומשאטש

מהדורה קמא

מהדורה תנינא

מהדורה תליתאה

גם י"ל שביום טוב שני של גליות, כמו שאין ההבדלה בתחילתו, כן אין קבלה גם בלב מעטים להמשיך תוספת יום טוב ק' שמהתורה הקדושה ביום א'. ומסבא אין תוספת תמיד מהתורה הקדושה, רק כשהיה לו כוונה להוסיף. וכסגנון דלגבי לא תוסיפו [דברים ד. ב] שאמרו חז"ל [ראש השנה כה, ב] כי שלא בזמנו צריך להיות כוונה להוסיף. והיינו לגבי סבא הנ"ל דחוץ מצוות הבדלה שייך התוספת עד הפקעה בהרהור על כל פנים, ד"ל דהיינו רק כשהיה במחשבתו להוסיף:

גם י"ל שבזמניות כיון דשייך אתם גם שוגגין גם טועים גם מזידין [ראש השנה כה, א], אין עוד חשש על מה שהתירו חז"ל להקל בכמה מילי ביום טוב שני של גליות. אך להקל במה שלא ביארו חז"ל קילא ביום טוב שני של גליות, לומר קולא ע"י שהוא מדרבנן, בכך לא שייך טעם זה של אתם גם טועים, כו', רק קצת מטעמים הנ"ל שייך היטב:

סימן ש

ש"ע סוף א. יסדר אדם שלחנו. המג"א ע"ה כתב שמשמע שסעודת הלויית שבת קודש מלכתא נכון להיות בבשר, ע"ש. ואולי אין הכרע מעובדא שבש"ס הקדוש [שבת ק"ט, ב]. כי שם היה רק מצד מיעוט הכבוד, שאחר שאביו הכין בהמה שלימה לסעודה, וידע בנפשו שלא יוגדר מזה חשש גרעון או נסיון במצוה בזה, וכפרט אחר שהיה רצונו בכך היה שייך בזה בחינת ומשביע לכל חי רצון [תהילים קמה, טו], רעוא דעל מיכלא דשוי שבועא איקרא [וזה שמת קג, ב], לזה מה שרצה לצמצם להשאיר רק אבר אחד היה נטיה מהנכון, והיה ע"י אכילת הבהמה ע"י אריה הכרעה שלא היה לו לשנות מסגנון שעשה אביו ז"ל. ולגבי שיהיה דוקא בשר אין הכרע, רק כפי שביעת הרצון, והרי גם הבן ז"ל השאיר בשר לכפי צורך של השביעה אז, רק מצד הרצון היו רגילים אז להאכיל יותר מהשביעה שהייתה צריכה, ובבחינת רווחא לבשימא שכ"ח [עירובין פב, ב]. והבוחרים אז במאכלי חלב, תיתי מאיזה טעם שיהיה, כל שיש רצון להם או במאכל ההוא הוא חשוב כשל בשר, רק שמכל מקום יניחו מפה על השלחן לכבוד, כלשון השו"ע והפוסקים יסדר שלחנו. ומי שאין לו רצון או לאכול לחם, אין מוטל עליו לטרוח לאכול גם לחם, ואין משמעות מהש"ס והפוסקים לאכול או לחם. רק מכל מקום יסדר במפה, שיהיה מעין סגנון סעודת קבע קצת:

סעודת מוצאי שבת קודש יש לשתות בה ג"כ, כיון שהאבר שאינו נהנה רק מסעודה ההיא וממנו תחילת תחיית המתים הוא עצם, ועצמות נהנים משתיה, כמו שאמרו חז"ל [נדה כד, ב] אודות היכר בעצמות אם היה יין מוגג. ומכל מקום יש ג"כ סמיכה על שתיית יין הבדלה היטב:

כשם רבי שמעון בן יוחאי ע"ה שמעמוד השתר עד נץ החמה יוצא ידי חובת קריאת שמע שחרית ודערבית:

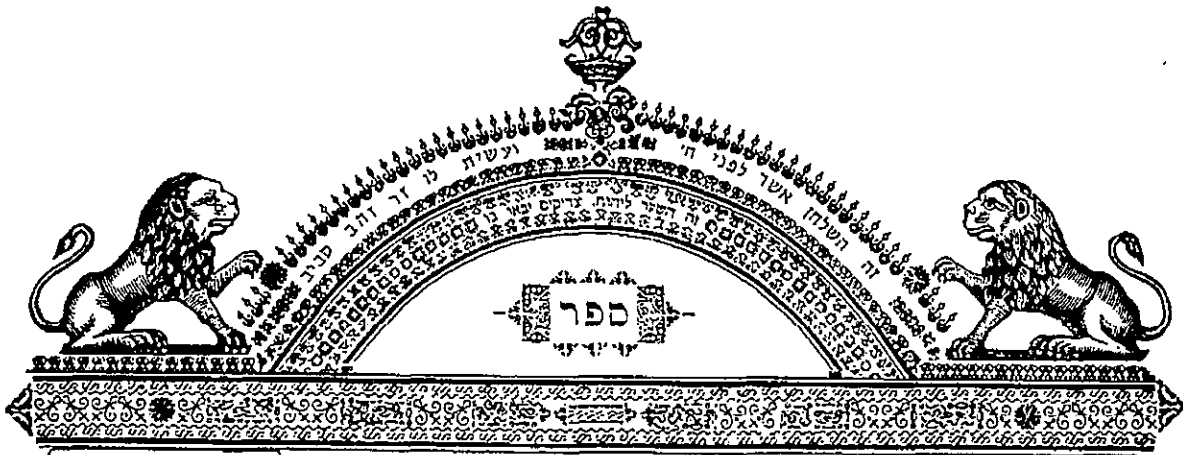
שוכח לברך על הנר במוצאי שבת קודש יברך כל הלילה ההיא אך אחד ליל מוצאי שבת קודש אין מברכים, ועי"ש ברשב"ם ז"ל [נפחים קו, א ד"ה אבל לא] שכתב הטעם מדוע דוקא במוצאי שבת קודש מברכים על הנר ולפי טעמו יש לברך כל הלילה גם אחר שינה קבועה, ועל בשמים רשות לברך גם בליל ב':

שם כהנה. כסבא הראשונה. בהבדלה ביום אחר ליל מוצאי שבת קודש בטעם, כתב בהגה שיעקר כהדיעה להבדיל, כיון דבעל הלכות גדולות ע"ה [סימן ב עמוד צו] כתב שלא להבדיל, י"ל דשייך מדת חסידות שלא לטעום:

ש"ע סוף י. קודם שיבדיל. תוספת שבת ויום כיפור ויום טוב ק' מהתורה הקדושה, משמע שער הבדלה כפה כן הוא, כי מהתורה הקדושה מצוות הבדלה כפה. ואולי מכל מקום כשבמחשבתו שלא יומשך עוד התוספת, אין עוד איסור מלאכה מהתורה הקדושה, רק מצוות הבדלה מוטלת. ועל ידי זה הנוהר מטיפוח וריקוד בשבת ויום טוב ק' כלשון המשנה [ביצה לו, ב], [ה]גם שלהלכה התירו [סימן שמב], מבין השמשות והלאה כיון ד"ל שבמחשבה הפסק התוספת, וגם אם צריך לומר הבדלה כפה אין ניכר לרבים שלא הבדיל כפה, כי על הכוס הוא רק מדרבנן, קיל בכך ע"י שאין היכר נגד לשון שבש"ס ק':

וכמו שבתוספת מותר אמירה, כן קיל לגבי קידוש לבנה, שאין צד קפידא בכך גם משהו, רק מצד סגנון אמירה:

76 עוד מצאתי. כתבתי במקום אחר ש"ל שכל זמן שאינו מבדיל כפה הוה ליה תוספת שהוא מהתורה הקדושה בשבת ויום טוב ק', כיון דקיימא לן דהבדלה כפה מצוה מהתורה הקדושה. וגם אי נימא שהמצוה להבדיל היא מצוה בפני עצמה ואינה תנאי להפקעת תוספת, מכל מקום כיון דתוספת אין לו שיעור למעלה על כל פנים, כל זמן דלא הבדיל גם במחשבה הוה ליה ממילא המשך התוספת, לא קשה בכך מיום טוב שני של גליות, שאין הבדלה גם במחשבה גם למעוטי יחידי סגולה, וא"כ מדוע יום טוב שני של גליות קיל לכמה מילי כיון דבקיאתן בהקביעות ואינו רק מדרבנן, הרי מכל מקום נמשך על תוספת יום טוב ק' שמהתורה הקדושה ע"י שלא הבדיל גם במחשבה. כי כמה שעליו תקנת חז"ל שייך ממילא שהכל עושים על דעת חז"ל, והוה ליה על ידי זה כאלו הבדיל על כל פנים בהרהור. גם י"ל כיון דהמשך הוא מצד מצוה להבדיל, שייך בכך כח לחכמי דורות עם בני ישראל בשב ואל תעשה מצות עשה, וכיון דהפקיעו אז מה שמצוה להבדיל, סר התוספת גם באין הבדלה, והיינו לגבי סבא הנ"ל לומר דצריך לומר הבדלה כפה ואינה מצוה בפני עצמה רק התוספת מסולק על ידי זה, מכל מקום ע"י תקנת חז"ל הוה ליה כאין צריך להבדיל כלל, וסר התוספת ממילא:

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
 ע"י חיים תשס"ט

שלחן הטהור

ועליו זר זהב יסובבנו
 ע"ס שלחן ערוך אורח חיים

הכינו וגם חקרו רבן של ישראל שר התורה איש אלקים
 מרגא ורבנא יצחק אייזיק יהודה יחיאל זייע
 מקומרנא

יצא לאור מכתבי שבטמר ע"י רבנו
 כבוד קדושת טרן הנאון הקרוט
 רבינו ברוך הי"ד וזיע
 מקומרנא

באדיקת הערות ושינויים על ידי
 אברהם אבא ז"ס

חלק ראשון

וקדושת היום שאסור במלאכה ותל עדיין עליו קדושת שבת וכן ביו"ט, אבל עכ"פ אם נמשכה סעודתו בלילה יותר משלש שעות לא יאמר כלל לא בשבת ולא ביו"ט: א

טז הי ליל מו"ש ר"ח והוא משך סעודתו שלישיית עד הלילה אם לא טעם כלל דבר שצריך ב"א ובהמ"ז פוטרו יאמר רצה בלבד, ואם טעם מכש"כ אכל פת אם לא נמשך הרבה בלילה אלא שעה ורביע יאמר שניהם, [נד] ולא מיחזי כסותרין אהדדי כלל כי הכל יודעין קדושת שבת דאינו אלא קדושת הנפש בעלמא ור"ח הוא חיוב מצד היום, אבל אם נמשך הרבה בלילה והוא אכל גם בלילה יאמר של ר"ח בלבד ולא של שבת כלל דאין חיוב כלל מצד שבת, וכ"ז באכל בלילה אבל לא אכל כלל וכלל בלילה אומר של שבת בלבד ולמה לו להזכיר בבהמ"ז שאינו שייך כלל ליום זה ולא זמיא לתפלה כי אוכלא לדגא: יז נמשך סעודה שלישיית עד ליל יו"ט בלילה כגון בשבועות לא יאמר אלא של שבת בלבד כיון שלא טעם כלום בלילה מחמת איסור יו"ט, ולדעת מרן הקדוש [נה] צריך להזכיר אף שלא טעם אבל זה מחול לשבת אבל לא משבת ליו"ט:

יח הראני שטעיתי [נו] דגם בר"ח וחנוכה יש הארה וקדושה, לא מבעיא כשחל ר"ח וזאת חנוכה בשבת שלא יבזה לומר של שבת בלבד אלא אפילו בחול אם נמשך סעודתו ר"ח וחנוכה עד הלילה יאמר על הנסים ויעו"י כי נמשכה הארתו, כך הראני:

סימן קפ"ט

א בהמ"ז ברכה ראשונה הון יש בה ג"ז תיבות כפי נוסח שלנו בני אשכנז שסדרו לנו הקדושים עד משה רבינו, ופסוק פא"י לא יאמר כמנהגנו [א] ויהיו ז"ן תיבות, וכל המוסיף גורע. ברכה שניה ברכת הארץ יש בה תיבות כמנין אלקי"ם מכיון שמשם יוצא מזון משם זה כידוע מסוד בראשית ברא, עיין כוונת אכילת עריוה"כ, [ב] והם שלשה שמות, א"ל אלקי"ם הו"ה דבר, אז, ויקרא ארץ [ג]. ברכת הארץ זן אלקים שהוא הון ומפרנס אותנו בכל שעה.

זר זה ב

בסעודה שאינו טלו ואין ענין זה דומה לחפלה כשהתפללו בהמלך סעודה מעריב יאמר על כלל צאין כניס ואין להאריך. ובפורים אפילו כנסים:

הערות וצינונים

- [נד] כדעת הט"ז בסק"ז דיכל להזכיר תריותו, המגיד נצ"ל שבר"ח. בא לאום כחיתת ופש ולא רוח ואין בזה כסחרי אהדי וע"י במניא ס"ק י"ח. ונשמה, ע"ש.
- [נה] בש"ע סי' רע"א סי'.
- [נו] במש"כ בסעיף ט"ו. וע"ע בסי' מאור ושמש.
- [א] כנ"ל ריש סי' קפ"ו.
- [ב] בסודר ר' שבתי בסוף ד"ה אכילה.
- [ג] תהלים ג' א.